

Töö ja Wõitlus

Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei häälekandja

№ 6.

Tallinnas, 3. juunil 1920.

1920 1885

№ 6.

Toimetus ajutiselt: Falkspargi uul. nr. 2, kort. 12.

Tallus ajutiselt: „Walwaja“ ruumes, W. Pärnu maant. nr. 31. Awatud kella 5—7 p. l.

Tellimise hind: 10 marka kuus.

Üksik nummer 3 marka.

SISUKORD: Seisukorra kohta. — Gustaw Suits: Mõista, mõista! — H. Kruus: Eesti põhiseaduse puhul. — G. P.: Eraalgatus Eesti riiki ehitamas. — J. P.: Wallakool ja koolisundus. — Kaks arupärimist. — Tööliste nõudmised palgamiinimumi kohta. — K. F.: Üleriikline ametiühisuste kongress tuleb kokku kutsuda! — Profaan: Ajakirjandus ja elu — J. Romains: Esimese mai jalutuskäik [järg.] — Türgi sotsialistlikud parteid — Rewolutsiooniline India. — Kroonika.

Seisukorra kohta.

Eesti proletariaat on praegu otse meelesheitetele aetud nii poliitiliselt kui majanduslikult. Iseäranis sügawasse umbtänavasse praegusel filmapilgul on jooksnud meie töölisteklassi majanduslikus kitsikuses. Sel ajal kui tarbeainete hinnad eraalgatuse, wabakaubanduse ja piiramata angeldamise pinnal pöörase kiirusega tõusewad, on töölijed surutud endiste nälgapalkade alla, millega raske endal elugi sees hoida, leiba ja selle kõrvalt muretseda, korterit pidada jne. Pika sõja kestusel lagunenuid ja ärakantud ihukatte ja jalawatju uuendamisest ei saa enam juttugi olla.

Töölijed on kannatanud, on oodanud, on ammugi walitsusele ja tööandjatele omad nõudmised ette pannud. Töölijed on ammugi elamise miinimumi maksmapanekut nõudnud. See nõudmine aga on igakord walitsuse poolt tagasi lükatud. Walitsus on annud tööliste mõnesuguseid lubadusi. Kuid need on jäänud ikkagi ainult lubadusteks. Oieti selgitab seisukorda tööliste organisatsioonide waheline palga alamnimäärade komisjoni märgukiri walitsusele, kui ta ütleb: lubatud warustusest antakse ainult osa ja seegi suurelt jaolt alawäärustuline, nii et tööline ikkagi sunnitud on turult ülespidamise aineid ostma; angeldamise ja liiakasu wõtmise wastu wõitlemise seadus ei jõua nimest kaugemale: angeldajad kruuwad wabalt hindu üles ja elukallidus kasvab kohutawa kiirusega. Tööliste palgad aga seisawad endisel madalusel. Profsendilisel töstmisel tõusewad nad ainult isandatel elule wastawale kõrgusele, kuna töölijed ikkagi endid püksirihma koomale tõmbamisest elatama peawad. Sellest järeldawad töölijed, et kõik peffekujutused asjatud on ja nad oma olukorra parandamiseks ise

palgakuümuse lahendamisele peawad asuma ja elamise alamnimäärade maksmapanemise nõudmisele kõikumata kindlaks jääma.

Sellest seisukohast wälja minnes andsid Tallinna tööliste ametiühisused, tööliste wanemate kesknõukogu, Eestimaa raudteelaste liit, posti-telegrafitelefoni teenijate kutseühisus ja E. meremeeste liit ühise nõudmise walitsusele ja tööandjatele ära.

Tööliste nõudmised on äärmiselt mõõdukad. Wähem nõuda tähendaks dieiti mitte midagi nõuda.

Kuid mida teeb wastane pool: tööandjad ja walitsus?

Ühesuguse hoolimatusena lükkawad nad mõlemad tööliste nõudmised tagasi. Mis läheb korda kapitalistidele tööliste karjuw häda ja wiletsus. Need ämblikud katjuwad oma tööorjade meelesheitlikku seisukorda weel suuremal määral enese kasuks wälja pigistada. Nad ei kawatse töölistele külline mõrdki järele anda. Nad ei ole unustanud küll oma kaupadele hinda juure lisamast. Kuid selle juures tööliste tema nälgakopikuid suurendada, — seda kapitalistliku rööwiku saagihimu muidugi ei luba.

Demokraatliku wabariigi walitsus on ka sel korral end kapitaalide kasude kindlakäelise kaitsjana näitamas. Jälle on üks neist paljudest juhusetest, mis E. kodanlis-demokraatliku riigi walitsuse klassijuhulist iseloomu paljastab. Ja kapitalistid sellepärast nii järelandmatud ongi, et walitsus neile tugewat selfatuge pakub.

Et tööliste nõudmistel pinda alt ära wõtta, püüab walitsus neid seletada niisuguste poliitiliste püüete tagajärjeks, mis „Eesti töölistele wäljaspoolt peale surutud.“ Nii on ütelnud peaminister tööliste asemikkudele 29. mail. Ja selles sähis on liikuma pandud ka kogu „kaitsjapolitsei“ aparaat. Jälle jatkatakse suure hooga tööliste hulgalisi kinniwõtmisi.

Jälle ähwardakse töölisi sõjakohutega. Jälle kuulutakse tööliste kõige lihtsamad majanduslikud nõudmised „wälfaspoolt peale surutuks poliitikaks“. See on wale.

Eesti proletariaat protesteerib kõige kindlamalt töölisklassi kägistamise, oma seltsimeeste wan-gistamise, oma nõudmiste mahatallamise vastu. Seda protes-ti kannab ühes teiste tööliste organisat-sioonidega täies ulatuses E. Tseisew Sotsialistlik Tööliste Partei ja kutsub kõiki seltsimehi töölisi kõige kindlamalt koonduma oma kutseliühisuste üm-ber, et ühijel jõul läbi wiia nende keskorganisat-siooni korraldusi.

E. Tseisewa Sotsialistl. Tööliste
Partei Keskkomitee.

—o—

Mõista, mõista!

Mõistke, mõistke, seltsilised:
lesel seljas leinasärki,
kes need sihitanud märki?

Meie'p mõista, miks ep mõista,
miks ep mõista, wennike!

Mõistke, mõistke, seltsilised:
mehed kes olnd süües, juues,
maha lastes, üles puues?

Meie'p mõista, miks ep mõista,
miks ep mõista, wennike!

Mõistke, mõistke, seltsilised:
kes ka waimu tahtnud tappa,
oma rattad aanud rappa!

Meie'p mõista, miks ep mõista,
miks ep mõista, wennike!

Mõistke, mõistke, seltsilised:
kord kus uus ja demokraatlik
kui tsaristlik, surma saatlik?

Meie'p mõista, miks ep mõista,
miks ep mõista, wennike!

Mõistke, mõistke, seltsilised:
mis ei peiteski ei peitu,
mis ei tuleproowi heitu?

Meie'p mõista, miks ep mõista,
miks ep mõista, wennike!

Gustaw Suits.

—o—

Eesti põhiseaduse puhul.

Sms H. Kruusi kõne Asutawas Kogus
27. mail.

Iga riigi põhiseadus peegeldab ene-ses ajajärku, milles teda luuakse ja wa-ritsewaid ühiskondlikke wahakordi. Samuti kajas-tuwad temas põhiseaduse loomisest osa wõtwate klas-side kihipiüüded ja neid kandwad ideed. On loomulik,

et ka Eesti põhiseaduse eelnõus mgad on leidnud põhimõtted, mida kodanlise Asutawa Kogu enamuse kannab, kes põhiseaduse loomisest praegu tegelikult osa wõtab. Peamõte, mille alusele Eesti wabariigi põhiseaduse eelnõu on seatud, on demokraatia põhi-mõte. See põhimõte aga on praegusel ajal kogu maailmas kõige kriitilisemas järgus. Tema hinda-mises ei lähe lahku üksteisest mitte ainult kodanlised ja sotsialistlikud erakonnad, waid siin on järsk lõhe ka sotsialistlikkude wõolude endi keskel. Terawalt lahku minnes demokraatia hindamises teistest Asut. Kogu rühmadest, pean omaks kohuseks meie seis-u-kohhta demokraatia vastu ülelõhe ja Eesti waba-riigi põhiseaduse eelnõu kohhta eriti siin pisut lähe-malt seletada.

Demokraatia põhimõte, mis aluseks on mõe-stud Eesti wabariigi põhiseadusele, on kõige pealt deklareeritud selle paragr. 1-ses ja edasi on ta leid-nud awalduse termes reas üksikasjus, kõige mõju-wamalt aga üleüldijse ja ühetaolise hääleõiguse tun-nustamises ja maksmapanemises.

Kui meie aga lähemalt waatame demokraatia põhimõtet, siis tahaksin kõige pealt rõhutada, et meie ei tohi jääda puhtwormagsele seisukohale, waid peame waatama demokraatia põhimõtet siju-liselt, ja nimelt seda siju, mida demokraatia põhimõte kodanlises ilmakorras omandab. Wormaalselt paberil mõiwad ju kõik asjad korras olla. See ei tähenda aga juugi, et see ka tegelikult nii on. Sõnadele wõib wäga mitmesugune tähendus anda. Samuti ka „demokraatiale“ ja tema all wäljakuulutatud „ühedõiguslusele“, „wabadusele“ ja „enamuse taht-misele“. Kauni sõna — wabaduse — nimel läheb rewolutsionäär wõllasambasse. „Wabaduse“ nimel poob timukas ta üles. Wabaduse nimel kaifses re-wolutsiooniline Wenemaa ennaft kõigist ilmakaa-riift pealetungiwate jõudude vastu. „Wabaduse ni-mel“ saatsid liitriikide kapitali kuningad talle igast küljest waenlasi peale. Ühe sõnaga, demokraatia põhimõttele wõib anda wäga mitmesuguse siju.

Meil on tähtis waadelda just, misuguse siju „demokraatia“ omandab kodanlis-kapitalistlikus korras. Riik oma iseloomu poolest on surweabinõu teatawa klassi vastu. Täielik õigus oli selles mõt-tes ühel suuremaist sotsialistlikust mõtlejast Sr. En-gelstil, kui ta ütles: „Riik ei ole muud kui ühe klassi rõhumise abinõu teise käes, ja demokraatli-kus wabariigis mitte põrmu wähem kui monar-histlikus riigis.“ Kodanlise riigi surwe on sihitud töölisklassi vastu. Asjaolu ei muutu, olgu riik-liku surwe kandjaks pahempoolne wõi parempoolne kodantus. Wähe wõib olla ainult surwe warjundi-tes. Sellepärast ei tähenda wabadus ja ühetaolsus kodanlises ilmakorras siju-liselt sugugi wabadust ja ühetaolstust töölisklassile. Need kõlamad hüüd-sõnad on dieti ainult katteks kodanluse diktatuurile. Riik wõib paberil kõige „demokraatlikum“ olla, kuid tegelikult walitseb riiki see, kelle käes ma-janduslik wõim on. See wõim aga on kodanluse käes. Ja see teebki kodanluse ka „kõige demo-kraatlikuma“ riigi walitsejaks ja ühes sellega töö-lisklassi rõhujaks. Kõiksugu deklaratsioonid, „ko-

daniku õigused" jne. võivad asja küll teistjuga walguses paista lasta, kuid siis nad ei muuda. Kõlawalt wäljakuulutatud põhimõtetest jätawad põhiseadused alati igasugu läbipugemise augud ja wõimalused neid põhimõtteid igal sammul rikkuda ja olematuks teha.

Nii see siis ka tuleb, et näituseks Saksamaal peale 1918. a. rewolutsiooni, kus, nagu põhiseaduse loojad seletasid, nad tahts „kõige wabamat demokraatiat maailmas“ luua, „kõige täielikumat demokraatiat“ teostada, tegelikult „demokraatia“ nimel kodanluse terawaks ihutud täakide surwe, tema diktatuur maksma pandi, mis töölisklassi wastu oli sihitud. Need olid pahempoolsed tööliste lehed, mis kinni pandi. Need olid tööliised, kes wangi-kodadesse suruti. Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg — need olid tööliste juhid, kes ära tapeti Saksa „demokraatia“ poolt. Ja kui Kapp-Lüttwitz oma parempoolist wasturewolutsiooni mitte nii wata ei oleks alganud, oleks töölisklass warsti hoopis selgemalt ja katmatumalt tunda saanud. Seda kodanlist diktatuuri, mis jenni temale demokraatia kätte all peale surutakse.

Ka Cestis seletati aasta tagasi ajuti põhiseadust maksma pannes, et siin tahetakse „kõige wabamat demokraatiat maailmas“ teostada. Nüüd on see „kõige wabam“ ajuti walitsemise kord juba üle aasta maksmas. Temas olid deklareeritud kõiksugu kodanikuõigused, igasugu ihusad wabadused korteripuutumatuselt inimwäärilise ülespidamise õiguseni. Kuid mida oleme näinud tegelikult? — Kawakindlat, kustumata surwet töölisklassi wastu. Weldakse: „Meil oli sõjaseisukord ja see nõudis karme abinõusid, et rahutule meeleolule wastu astuda“. Kuid, mu herrad, Cestil ei olnud sõda ainult kommunistliku Wenemaaga, waid tal oli sõda ka Balti parunitega, Saksa Landeswehriiga. Ja kui nüüd nende mõlemate sõdade kaasas käiwaid nähtusi waatame, näeme siin kohe määratumat wahet. Sel ajal, kui tööliisi sadandeid maha lasti, kui sadanded töölistest wangi heideti, ei näe meie Saksa Landeswehri tegelastega mitte seda sündimat. Igal sammul näeme kahte mõõdupuud.

Kui läinud sügisel ametiühisuste kongressi wastu kuulmata wägivalda oli tarwitatud, kui paremad Cesti töölisklassi liikmed wägivaldselt maalt wälja olid saadetud, hüüti küll siit Ajut. K. kõnetoolilt, et ka „rong lõuna poole“ wõida minna. Ma ei tea, kas see tarwitik oleks olnud, ma ei tõsta seda küsimust praegu üleüldse mitte üles, kuid pean tähendama, et „rong ida poole“, milles wälja saadeti tööliised, sündinud tõsiasi on, kuna aga „rong lõuna poole“ tühiseks pateetlikuks hüüdeks on jäänud.

Edasi. 2. weebbruaril kirjutati Tartus Nõukogude Wenemaa ja Cesti wahel rahu alla. Sellest ajast on nüüd juba 4 kuud mööda, kuid kas kadus sellega ka sõjaaegne surwe töölisklassi wastu? Põrmugi mitte. See kestab edasi. Weel aprillis, märtsis, mai alguses lastakse sõjawälja kohute poolt tööliisi maha; neid süüdistatakse endiselt „riigi

äraandmises“, kuigi ei teata, kellele seda riiki weel „anda“ on. Sõda on lõppenud, kuid sõjaaegne olukord kestab edasi. Sõjaseisukord ei ole kaotatud, ja kuigi ta kaoks, kestab surwe endiselt kindlasti edasi, kuigi wabest teistjuga kujul.

Kui meie nüüd edasi kogu maailmas walitsewa demokraatia siisu waatleme, siis näeme siin igal sammul, et kodanlis-demokraatlik riik on abinõuks kodanlise ühiskonna hoidmiseks ja tema huwide kaitsmiseks. Ta kuulutab oma lipukirjaks küll wabaduse ja üheõigusluse, kuid tegelikult annab ta wabadusi ainult neile ühiskonna kihidele, kes olemast kodanlisest korra-st kasu lõikawad, selle olemasolu-st huwitatud on ja seda kaitsewad.

Seda wabadust ei ole aga töölisklassil. Kuna kapitali omanikkude käes on kõik walmistuseabinõud, kogu ühiskonna liha ja leiwa allikad ja seega kogu ühiskond nende mõju ja wõimu all seisab, ei lasta töölistel tema ainumat mõitlusabinõu — streiki tarwitada. Waatamata selle peale, et seda õigust tunnistawad ka mõõdukad kodanlis-wabameelised parteid, hoolimata sellest, jääb tegelikult see õigus aga siiski ainult paberlikuks. Kuidas meil Cestis sellega lugu oli, seda teame

Põhja-Ameerika Ühisriikides põhjendati sõja-aegist streigiwabaduse keeldu arukordsete oludega. Kuid poostei aastat on sellest möödas, kui see riik enam sõda ei pea. Kuid kas tõi sõja lõpp töölistele streigiwabaduse tagasi? Põrmugi mitte. Kui tööliised nähja surma ahwardusel on sunnitud tööd seisma jätma ja streigi wälja kuulutama, mobiliseeritakse kogu riiklik wõim, et neid wägivaldaga tööpinkide juure tagasi minema sundida.

Seda teed küiakse ka meil eelolewate streikide puhul. Nende mahajurumiseks tarwitatakse samu abinõusid, mis kogu sõja kestusel on tarwitatud. (Wahelhiüüded: Kas Wenemaal lastakse streikida? Wenemaa eeskujul.) Ma ei kawatjenuid igatahes seda küsimust siin lähemalt puudutada. (Maer.) Ma tahjisin ainult kodanlis-demokraatliku riigi iseloomu paljastada. Wenemaa kohta olgu öeldud ainult nii palju: Kui Wenemaa töörahwa walitsus ühiskute tõrkuwate tööliste riikmade wastu karmisid abinõusid tarwitab, siis on seal seisukoht hoopis teine. Peaks ju ometi sõgedalegi selge olema, et töowili töörahwa riigis ei lähe enam kapitalistide taskusse, waid üleüldise, kogu ühiskonna kasuks. (Wahelhiüüde: Komisjaari taskusse. Teie ei tunne asja, sellepärast räägite niiviisi.) See on teie hari-lik laul.

Nii nagu lugu wabadustega kodanlise demokraatia juures, on samasugune seisukord ka demokraatia teise tähtsama põhimõttega — üheõiguslusega. See on ainult paberist üheõiguslus. Kuid tegelikult seda üheõiguslust ei ole. Kodanlise riigi seadused deklareeriwad küll seda. Kuid tegelikult tähendab üheõiguslus kodanlises ühiskonnas ainult seda, mida Anatole France kihwitsest järgmisest iseloomustab: „Seadus omas majesteetlikus ühe- taotluses keelab ära nii rikkastel kui waestel jilla

all magamise, uulitjal kerjamise ja leiwa varastamise."

Täielikust ja tõsise üheõiguslusest võib jutt olla alles siis, kui see ka majandusliku elu kohta maksma pannakse, kui kodanlike klassi käest töö kurnamiseabinõud ära võetakse. See aga võib jundida ainult sotsialistlikus ilmakorras. (Wahelhüüe: Kus kohas, kas Palestiinas?) Kui teie ühiskonna teadus geograafiaga nii ühie langeb, siis ma ei tea küll, kus see teie arvamise järele mõiks olla.

Üheõiguslust ei teosta ükski kodanline riik, õigu ta nii demokraatlik kui tahes. Kodanline demokraatia kuulutab küll üheõiguslust, kuid ainult vormaalselt — poliitilist üheõiguslust. Ka Eesti põhiseaduse eelnõu tunnustab seda paragr. 6-ndas. Kuid ta jätab kohe algusest üheõigusluse majanduse alal kõrwale. Ta ei saagi teist, sest kui ta seda ei teeks, poleks ta enam kodanline demokraatia. Sotsialistlik mõte aga on selle vastu juba aastakümneid seletanud, et ühiskondlik üheõiguslus selle sõna tõsises mõttes pääseb maksusele ainult ühiskondlike klasside hävitamisega. Kodanline ilmakord kõigib oma kõlawatest sõnadest hoolimata ei loo üheõiguslust — seda peame rõhutama ka Eesti wabariigi põhiseaduse puhul.

Demokraatia kaisjad kodanlikes ühiskonnas seletavad aga edasi: demokraatia kaudu tuleb ju awaltuaks enamuse tahtmine.

Kodanlike demokraatia enamuse wäärtusest saame aga aru, kui lähemalt waatleme, kuidas seda enamust luuakse. Hoolimata sellest, et töoliste klassi ja kapitalistide wahel terawad waidlused, hoolimata sellest, et töoliste klassi rahwa enamuse moodustab, näitab siiski üleüldise waimisõiguse mürmekümneaastane praktika, et ka kõige la. alijem ja awaram demokraatia karwawõitlik kodanluse wõimu pole kõiguranud. Wäike- ja suurkodanluse ehitajate arw parlamentides on harilikult ikka enamuseks, kuigi need riigid ise rahwa wähemuse sünnitawad. See kõik näitab seda, et kodanlusele on korda jäänud proletariaadi ja poolproletaariaste tahmiist mõtlist. See asjaolu isenejast ei sünnita ka sugugi himesust, kui silmas peame, misjugujed määratunud abinõud kodanlusele rahwahulkade peale mõjuawaldamiseks tarwitada on. Kodanluse võib parlamendi waimmist. I sajadiuhanded ja miljonid õhku lasta. Kodanluse käes on määratunud kihutusöö abinõud: ajakirjandus, kool, rahwakoosolekud, ülikool jne. jne. Tema võib seda kõike tarwitada, et rahwahulkade klassiteawult tumestada, neid oma sõnakuullikuks kähilasteks teha. Ja ei ole tarwis kaugeleki otsekohest wägivalda (kuigi ka seda sagedasti tarwitakse), ei ole sugugi w.a. otsekohest petust ja wõltsimist (kuigi ka seda tarwitamast kunagi ei unustata) selleks, et üleüldine waimisõigus kodanlikes korras, kus wõim ja riiklus kodanluse käes, tagajärgesid annab, mis kodanlusele ühiskonnale kasulik ja töörahwa wabasiuswõitlusele kahjulik.

Demokraatia siju kodanlikes ühiskonnas lühidalt kokku wõites, peame ütleva: Kodanlike de-

mokraatia wäljakuulutatud põhimõtted — wabadus, üheõiguslus, enamuse tahtmine — jääwad töoliste klassile ainult kõlawateks sõnadeks, on ainult pettekujutusteks, mille taha kodanline wõim ja ilmakord oma tõsise näo katab. Kodanline demokraatia jätab kodanluse tahtjamaid — ja nimelt majanduslikud — eesõigused alles. Need saawad lõwataid alles sotsialistlikus ilmakorras ühes ühiskondlike klasside häwitamisega, mis sünnib proletariaadi diktatuuri kaudu.

Ühijugusele seisukohale kodanlike demokraatia ja seega ka Eesti wabariigi põhiseaduse eelnõu alusmõtte was. u. a. udes, kuidas peame waatama Eesti põhiseaduse eelnõu peale?

Revolutsioonilisele sotsialismile aga on demokraatia kodanlikes ühiskonnas kodanluse diktatuuri kate. Sellele diktatuurile seab ta vastu proletariaadi diktatuuri, mille kaudu ta kodanluse wõimu purustab ja ühiskondliku arenemise sotsialistlikule alustele rajab. Kodanlikele demokraatlikule wabariigile vastu seab ta proletariaadi diktatuuri aparadi.

Seda põhimõtet õhutades, ei tarwitse me aga filmapilgukski kiustatust tunda seda oma põhiseadust Ajutawale Kogule ette panna.

Meie ei ole oma wastuettepanekut teinud ajutise walitsuskorra wastuwõtmisel, ei tee seda ka praegu, sest me teame, et seda propandaliijeltki tarwis ei ole. Proletaariline revolutsioon tuleb ja kirjutab ise oma põhiseaduse. (Wahelhüüe keskest: Seda kirjutab iga päew „Edasi“). Seda ei kirjuta mitte ainult „Edasi“, waid seda räägib revolutsiooniline sotsialism kogu maailmas. Sellest kirjutab ka „Töö ja Võitlus“.

Nüüd, kus aasta Eesti „üldidemokraatliku“ põhiseaduse ajaloo mööda, on elu ise meie kodanlike demokraatia tõstet siju meie rahwahulkade ees paremini ja selgemini paljastanud, kui seda ükski kihutusöö oleks teinud.

Ka nüüd Eesti põhiseaduse eelnõu harutajel ei esita meie oma wastuettepanekut. Meie ülesanne on äärmisimata tulewat proletaarlist revolutsiooni ette walmistada ja selleks ka demokraatiat ära kasutada. Ja kui meie demokraatiat kodanlikes ühiskonnas tunnustame, siis ainult selle abinõuna. Kuid kodanlike demokraatia siju ei ole me jäänud kunagi paljastamata. Ei ole unustanud seda tegemast ka praegu.

Ühijugusele seisukohale kodanlike demokraatia ja Eesti wabariigi põhiseaduse vastu ajudes, ei leia meie, et oleas wõimalik ka osaliste parandustega ja täiendustega selle muutmiseks midagi kätte saada.

Kuid kõik see ei tähenda weel sugugi seda, et meie üksikute seisukohtade kaasotsustamisest osa ei peaks wõtma ja nende poolt olema, mis töoliste klassile soodsamaid wõitlustingimisi wõiks luua. Kuid seda tehes, seletame meie kindlalt ja selgelt, et „paranduse“ põhiseaduses ei tohi töoliste klassis arwamist tekitada, nagu oleks sellega wõimaldud ühiskonna ehitamine uutele alustele, nagu

saaks sellega töölise hädad kuidagi kõrvaldatud. Meie hinnitame endiselt, et töölise liikumine peab minema sotsialistliku revolutsiooni sihis ja ei tohi kõrvale kalduda suurelt klassiwõitluse teelt.

—o—

Eraalgatus Eesti riiki ehitamiseks.

Ulmajõda, kui kapitalistliku ilma korra saamatus, näitab küllalt selgesti, et kapitalistlik kord on võimatuks saanud inimesesoo edasiwiimiseks edu keel. Kapitalistliku korra waba wõitlus wiis rahwad metsikule wastastikusele häwitamisele. Sihilikult õhutatud wihawaen, mis kapitaalriiulite werise wägivalda poolt püstitoitud inimeste tapmiseks muutus, häwitades tugemata warad, mis inimsugu kaastate kestes loonud. Aineliste ja waimliste warade laastamise tagajärgede all kannatab terve inimkond. Majanduslik elu on põhjalikult wopustatud. Kapitalismi wanker on kraawi weerenud. Ta ei suuda end enam endistele alustele üles upitada, ilma et uue kokkuwarimise idusid endas ei kannaks. Kui kapitalism oli omal ajal majanduslikkude jõudude ennenagemata kaswataja, siis on ta nüüd jõudnud ajajärku, kus ta enese wäljatöötatud mürikide mõjul ennenagemata häwitajaks saanud. Ta on majanduslikult loojast muutunud tagurliksiks majandusliku elu häwitajaks. See häwitaw moment, mida ennem wõis märgata kindlalt korduwate tööstuse kriisidena, on nüüd üleilmilises ulatuses esile tulnud ulmajõjana, mis tulewikus nähtawasti tahab saada kindlalt korduwaks kapitalistliku ilma korra edasikestmise juures.

Kuid kapitalistlik kord ei ole mitte ükski end häwitawaid kihwtisid wälja töötanud, ta on eneses sümitanud jõu, mis kardetakse lähed kogu kodanlusele, jõu, mis küllalt võimjaks on kujunenud, et kodanluse juhtivat osa oma kätte wõtta — töölise klassi, proletariaadi. Töölise klassi oieti ongi, kelle õlgadele toetab end kapitalistlik ilma kord, töölise klassi ongi, kes on loonud wäärtused ja warad, mille üle kodanlus walitseb. Töölise klassi on ka see, kes oli tapaloomaks üleilmilises tapakojas — sõjas, ja töölise klassi on ka see, kes põhjani tühjendab sõjatagajärgede piina karika. Aga töölise klassi on ka see ajalooline jõud, kes kõrwaldades kodanlust juhtimalt kohalt, ise asub tüürile majanduslikku elu juhtima tarbekohaselt, kes peab selle seadma uutesse awaramatesse raamidesse, edulistele alustele, mis oleks waba kapitalistliku korra mastoludest.

Walmistusabinõude eraomanduse alusel püüwa kapitalistlik kord kaswatas eneses majanduslikke worme, mis ei wasta küllalt puhtalt eraalgatuse ja waba wõitluse piiramata häsitusele. Iseäranis selgesti tuli nähtawale uute korralduste tarwitusele wõtmine sõja ajal, kus „wana ja proowitud“ eraalgatus ning waba wõitlus enam edasi ei wiinud. Ei oleks suutnud Saksumaa niikaua wastu panna blokaadile, kui ei oleks tarwitusele wõetud

kõigi tarbeainete reguleerimist, arwele wõtmist, normeerimist, kui ei oleks korraldatud „rahwa kasu de“ kohaselt imperialistliku riigi poolt tööstust. Niisama poleks ka teised sõdiwad riigid ilma korraldusteta läbi saanud, mis makswad polnud „harilikul ajal“. Majanduslikku elu normeeriti „terwe rahwa“ kasu pärast. Wastasel korral oleks „terwe rahwas“ — kapitalistlik riik langenud warem — eraalgatus endisel puhtal kujul oli jõuetu wõi kohatu teda edasi wiima.

Sõjaaegsed suured sissetulekud ja kasud olid rahariitid nii saagiahneks teinud, et riik pidi korraldustega wahela asuma saagiahnusele. Kõikide huwi oli pöördud asendamine, kui kõige kergema ja juurema sissetuleku allika peale, kuna loowate ettewõtete tegewus ikka wähemaks jäi, mille tagajärjeks oli ikka suurem majanduslik lagunemine.

Ulmajõda kestes täiskas angeldamise pinnal terve kari uusi „kapitaliste“. Ka meie Eesti kodanlus oma suuremas osas on sõja ajal wärskelt wäiminud roheliste rahameeste feltshond, wõrsunud mere walkekodanlastest wütrispoodnikest — angeldajast, läbi imibunud kopika waimust, wõõras loowast ettewõttikkusest, mis ei ole ühenduses mitmesaja profendiliste kasudega, olles weel juurtega spekulatsioonide ja marodeerimise mülkas. Doomulik, et sarnane filmapilgu kodanlus midagi püüwanat ei suuda korda saata. Kääkima ülesehitawast tööst ja majandusliku elu korralikumatesse roobasteisse juhtimise. Mõni aeg tagasi tõi keegi insener kodanluses „Päewalehes“ järgmisi mõtteid ette: Eesti rahameeste juu on täitmata. Kui ettewõttest 200—300 protsenti kasu ei saa, siis ei ole ettewõtte „kasulik“. Kõik kapitaal walgub angeldamisele. Tööstuse asutuste käimapanemiseks puudub püüwus ja kui ku sagil niisuguse rohelse ärimehe-töösturiga pead töötama, siis segab ta oma asja undmatulega peremehe-na ettewõtte korraldiku häiguse, nii et wäga raske, täiesti wõmata teha miset adegema haridusega jõududel tööstuse nõuete kohaselt töötada on. Mitu kord paremini wõiks töötada riiklikus ettewõttes, lijab weel lõpuks autor. — See on ju küllalt selge.

Wiimasel aastal oleme wõinud tähele panna arwurikaste pankade ajutamist. Tehakse palju kawatšusi, aga asi paigast ei nihku. Riiklik aparaat on tarwitada, aga majanduslik kitsikus aina kaswab. Ei aita üegi sõja lõpp, millega arwati harilikuisse aegusse jõuda. Põhjusteks on meie kodanluse saamatus korraldada produktiooni, wõib olla aga juht tahtmatus, sest kõige wähem „kannatab“ angeldamise pinnal asuw kadanlus praeguse majandusliku kitsikuse all. Ta arwab wäst kasuittikumaks jäädagi sarnasesse seisukorda. Angeldamise teel wõiwad rahwa warad koonduda küll üksikute kätte, aga ilma uute wäärtuste juure loomiseta ei kaswa tõeliselt rahwa warad mitte. Ja et üksikud rikkamaks lähewad, ei parane weel rahwa majanduslik seisukord, waid kitsikus aina suureneb. Paranimist on loota, kui produktioon suureneb, walmistus kaswab ja tõuseb wähemalt selle piirini, et algelisemad rahwa elamistingimised sellest täidetud saawad. Sen-

ni kui ei jõuta walmistust tõsta, ollakse kitsikuses. Daja korralduswõimet, et kõik töödõimulised wõimalikult wiljakail tööaladel tegutsema saaks.

Cesti kodanlus oma iseiswara riigi tüürile päädes, pidi olude sunnil tahtmata mõneluguseid korraldusi tegema ja sammusid astuma, mis makswad põlnud harilikul ajal. Aga ühel ja samal ajal tõstis ta nutulaulusid ilma hukkaminekust niisuguste sammude puhul ja laulis hoosiamat õndaks tegemise waba wõistlusele ja eraalgatuse pühjadusele. Kui riik wäliskaubandust piiras, siis oldi waba kaubandust nõudmas. Kui Asutawas Kogus maaseaduse arutamisel eraomandust (parunite mõisaid) puudutati, minestas rahwaerakond ja astus walitsusest wälja, ning tõttas wõidu landeswehrilise magaliiduga „põllumeeste“ päewale pakkuma waba wõistlust ja eraalgatust, nõudes peajasalikult wilja wabamüüki, et tõkkust „otstarbekohajelt“ kasutada!

Eraalgatuse apostillite jutlused olid nii mõjuwad, et kriisi põdew walitus, kellel küllalt jõudu ja julgust oli ühe hoobiga purustada ja weresse uputada tööliste organisatsioon „erakordsetel puhtsõjalistest“ põhjustel, ei julgenud laiemal alusel kawatsetud wilja sunnibõtmist korraldada. Kuulutati osaline sunnibõtmine sõjawäe tarwis. Linnad ja maatöölised pidid wabamüügil oma jao kätte saama. Wili weeris „kasulikukudel“ tingimistel angedajate ja wiinapõletajate kätte, kuna omawalitsuse asutused wabamüügil kuigi suuri tagawarapid ei jõudnud muretseda. Paljud peremehed jätsid sunnibõtmise täitmata, jesh mis wabamüük see on, kui kroonu 36 margaga puuda wõtab, kuna pakutakse mujal mitu korda enam!

Rahwaerakond uuesti walitsusse astudes oli järsku Ameerika üles leidonud: waja „terwe rahwa“ huwides tugewa käega läbi wiia uus lijawilja sunnibõtmine; seda tugewat kätt pidid moodustama tootluswolinikud ja tootlusministeeriumi warustamine erakorraliste wolitustega. — Warem oli meie kodanlus nii pime, et neid „terwe rahwa huwised“ ei näinud; wabamüügi ja eraalgatuse prillidest ei paistnud „mitte harilikud ajad“ silma. Maaliit ja rahwaerakond tahtsid näidata, kui hästi nad „iseiswara Cestit“ mõistawad ehitada. Kõige rohkem sõja raskuste all kannatanud hallparunid olid õigustatud saama „oma töowiljast“ „õiglasi“ turu hindal! Mis jesh, et paljudel tarwitajatel puudus õiglase hinna maksmiseks raha, ei olnud ju toijat kodus.

Kui tõsiselt meie maaliidu ja rahwaerakonna juhtiwad põllumehed „riigiehitamiselt“ waimustatud olid, näitab see, et sõjawäe jaokski normiwilja kokku ei toodud. Oma tasku silmapilgu huwid on kodanlusele alati lähemal, kui riigi elulised nõuded, olgugi et see riik seisab kodanluse „julguseleku“ mawel.

Talwe tulekul kütteainete tarwitamise suurenemisel olime kütte kriisi tunnistajateks. Jälle wõeti „energilisi“ abinõusid tarwitusele sunnibõtmisega „tööarwedeni“. Kuid mis peaaugi: kütte kriisi nimel anti eraalgatusele metsades lai tegewusala. Riik

ise aga asus oma ettewõtetega kaugematesse kohadesse, kuna eraalgatus mõistis raudteeäärseid metsi kasutada. Kriis hakkas lahutama, kui tarwitaja puusüllast 700—800 marka mõistis maksa.

Peale selle: maaseaduse põhjal wõõrandatud mõisate metsist lubati kriisi nimel endistele omanikkudele kasutada mitme agsta kasutamise norm. Mõnes kohas kasutakse weel praegu seda normi õige kahelkajes suuruses, peajasalikult ehituse metsa laastamise näol. Eks ole sellest kena kopik „murtud selgrooga“ feodaal herradele walurahaks? Demokraatlikus wabariigis peab kõige pealt „aufalt“ ja inimlikult talitama, et kultuuri kandjad manas põlwes laia wälja peale ei jääks! Miks ei peetud tarwitikuks riigile, kes wajas hädaliselt jstetulekuid, neid summasid juhtida?

Meie riigi ehitajatel ja maareformi teostajatel on parunite tasku huwid nähtawasti lähedamad, kui riigi huwid. Metsjade peawalitus on weel kindel linn ja warjupaik, kus parunlikud südamesoowid okkupatsiooniaegsete tegelaste poolt, kes ehitunud end Cesti wabariigi ametniku nimedega, täitmist leiawad. Metsadesse on ennat kõik saagihimuline rahameeste korporatsioon koondanud, jesh metsjade laastamine on ettewõte, mis alles annab kasulid, kuna ast iseeneselt wäga lihtne on: loe ainult süldasid ja arwa kubikjalgu tabelite järgi.

Riik on awanud laia tegewusala eraalgatajatele ja see kodanlise riigi ülesanne just ongi. Jutud riigi ehitamiselt, ülesehitawast tööst jääwad ilusateks sõnadeks, kaitse wärwiks.

Kuidas meie Cesti eraalgatajad oma riiklikke huwised mõistawad tabada, selgub eelpool etteotsust. Kuidas nad majandusliku elu ülesehitusest üle saawad, seisab küsimismärgi all, ilma wäljamaa kapitalistide toetuseta. Kui terwe rahwa, jelle hulka arwatud see osa rahwast, kes kõigi warade looja, huwides saab toimetatud, ainult siis wõib olla edu ülesehitawal tööl, majanduslikus elus.

Tähtis on, kuidas see tegelikult majandust ülesehitaw klass — töörahwas end koondab ja korraldab. Tööliste klass kui kõigi praeguste raskuste all kannataja ja ühtlasi wäärtuste looja, ei wõi rahulikult pealtwaatajaks jääda. Peab ennat liigutama, korraldama hakkama, et korraldada majanduslikku elu enda huwidest wastawalt, luua tööriiki.

Sellepärast: organiseerigem, kaswatagem jõudusid, mis wasu panna kodanlusele juba praegu oma eluliste nõudmiste läbiwiimisel, juba praegu — sundides kodanlust järelandmisele, luues majanduslikke organisatsioone, mis enam-wähem wabad oleks eraalgatuse kurnamiseli, majanduslikke organisatsioonide, mis meie jõudude suurenedes, osustawal silmapilgul oleks esimesteks toetuspunktideks kapitalistliku — kodanlise ilmakorra lõpetamisel. Cestkätt aga: organiseerides kaswatame kõige pealt poliitilist jõudu, millega omandame endile suurema ja tähtsama sõjariista wõitluses kapitalistliku korraga.

G. P.

Wallakool ja kooliüendus.

Meie wallakool ei ole kunagi olnud tõsiseks ajanõuetele wastawaks rahwakooliks. Kunni wiimase ajani on ta olnud riigi ja kiriku käes abinõuks sõnakuulelikka alamaid ja truid teenrid kaswatada, kui ka mitmesuguste teiste sühtide taotlemisabinõuks, millel haridusega ega noorsoo kaswatusega palnud midagi ühist.

Tõsiseks haridus-kaswatusafutuseks pole teda wiist peetudki, sest jõukam kiht, kes oma lastele korraldlikku haridust tahtis anda, neid wallakooli ei saanud, waid wiis linna keskkoolide ettevalmistusklassidesse, hoolimata kõrgeft koolirahast. Seda tõendab ka „Kaja“ hädakisa, kui ta, kõneledes ühtluskooli, kus kõikide kodanikkude algkooliealised lapsed peawad käima, kirjutab (nr. 89): „Nüüd sunnitakse jõukaid neisjamas koolides õppima, kus kehwaiki õpiwad (kui hirmus! J. P.) Wanemad tahaksid lastele korraldlikku haridust anda, kuid umbruskonna koolid on allpool iga armustult, nendes õppimine on ajawitmine (kas ainult jõukatele? J. P.), mis peawad nad nüüd tegema?“ Nõuet, et haridus olgu kõigile yhtewiisi kättesaadaw, nimetab ta sotsialistide wäiklaseks kadeduseks ja leiab loomuliku olewat, et „keskkoolid ajuwad linnas, kuhu wõiwad saata oma lapsi need, kelle rahakott sõna kuuleb, kes wõiwad koormatega jahu, liha, wõid ja puid linna wedada, sest lapse linnas kosti peal pidamine on toredus, mida ainult wähesed endale wõiwad lubada.“ (Siin see konks ongi, mispärast teistisugust koolikorraldust nõutakse. J. P.)

Need oskehohesed „Kaja“ read iseloomustawad wäga kujukalt ja tabawalt meie wallakoolide praegust seisukorda. Hea, et ka seal pool sellest ükskord aru on saadud. Tahaksime liiaks ainult toonitada, et see kurb seisukord on suurelt osalt meie wallaomawalitsuste jennise koolipoliitika tagajärg, sest wallad ju ehitajid koolimajad, nemad ju muretsejad siseseseade, walitsid õpejõud, maksid neile palga ja — kauplesid iga kopika pärast, mis moonakate ja popside laste koolide peale tuli kulutada. Ja kui kedagi süüdistada sellepärast, et wallakoolid on „allpool iga armustust“, siis mitte sotsialiste, waid just endiseid wallaomawalitsuse tegelasi, keda „Kaja“ taluski wäga ligidalt peaks tuntama.

Meie arwates on wõimalik wallakooli wiltsajalt seisukorrassteha ainult üks järeldus — tuleb asuda kõige suurema hoo ja energiaga tõsise ajanõuetele wastawa rahwakooli loomisele, nii walitselt kui sjuulitselt.

Kui aga wadelda praeguse walitsuse koolipoliitikat, siis kipub meele tuttaw wäide: nii oli, nii jääb.

Kuigi aeg kooliwõrgu teostamiseks ja uute koolimajade ehitamiseks alles wõrdlemisi lühike, oleks wõidud hea tahtmise juures siiski märksa rohkem ära teha: ülewõetawatest mõistatetest oleks saanud ajutisi koolimaju jne., ifegi ehitusega oleks jõutud juba alguft teha. Ei ole aga kuulda mingisuguseid

laimaid kawatsusigi sellel alal, teostamisest hoopis rääkimata. Ja nii peawad tulewal aastal jälle wähemalt töötawa rahwa lapsed, kelle wanemate rahakott sõna ei kuula, minema neisse koolidesse, mis on „allpool iga armustust“.

Ka sjuulitselt on meie rahwakool jäänud endiseks „wallakooliks“. On küll palju räägitud kooliüendusest, moodjast kawatsusest, töökoolist jne., kuid tegelikult tallatakse wanu radu. Ei ole kuigi palju muutunud õpetamiswiisid, wahekorid õpetaja ja õpilase, kooli ja kodu wahel jne., ei ole kuigi palju märgata uut sühti, mille poole püütakse, uut waimu, uut õhkkonda koolis. Ka õpetajate sjuwikursused, mida peeti läinud aastal ja peetakse tänawu sjuwelgi, ei paku ses suhtes palju. Tullakse kokku, peetakse ettelugemisi, wõib olla hüstigi kuulatakse, minnakse koju ja — jätkatakse paratamatult endist rada, sest et tunta uut kooli ei tegelikult ega teoreetiliselt, ei osata siis ka ajuda tema teostamisele kõige parema tahtmise juures...

Ifegi koolipoliitikat, s. o. kooliüendust juhtiwad ifikud — kooliõnunikud, haridusosakondade juhatajad jne. — kalduwad omas entusjes endise „ülemuse“ stiili järele aimama; mõned heist koguni nähtawa heameelega, nii et juba mitmel pool on tekkinud teataw wastolu „ülemuse“ ja õpetajate wahel, mis omalt poolt halwab koolitööd. Suuremat huwi rahwakooli ümberloomise wastu ei näi seilgi olewat.

Praegune õpetajaskond, keda on laastatud juba ilma sõja algusest peale, tarwis aga eriti osawat juhatast, sest suurem osa neist on oma ametile koguni puudulikult ette walmistatud. Neile ei ole sagedasti enestelegi selged ajakohase rahwakooli põhinõuded. Tuleks sellepärast iseäralise hoolega püüda kinni hoida koolipõllul agaramaid jõude ja wõita uusi juure, ngii õpetajaks kui ka juhtiwaille kohtadele. Tõepoolest on aga rahwakooli õpetajad wiist kõige halwemais tingimistes, teiste palgasaajatega wõrreldes, sest nad peawad harilikult kuude kaupa ootama sedagi wiletjat palka. On loomulik, et sarnaste tingimiste juures koolipõllult lahkuwad kandwamad jõud, teistelt aladelt paremaid teenistustingimisi leides. Kool aga ktratsseb endiselt.

Kuid ka kõige paremast koolist pole kasu, kui ei ole wõimalust kooli minna. Ja siin on asja teine nõrk külg. On ju küll maksmas läinud aasta sügijest saadik koolikohustus trahwidega jne., kuid ei ole kellegi saladus ega uudis, et just kehwmate wanemate lastest suur hulk wäga korralt koolis käib, wõi üleüldse ei käi, sest wanemad ei jõua neid kooli saata. Koolikohustuse määrukses on küll ette nähtud, et sarnastel kordadel, kui wanemad ei jõua last kooli saata, peab kogukond selleks looma wõimalused, aga juba „Kaja“ ülalmainitud kirjatükis öeldakse, et „ükski wald ei hakka sarnast „toetuse“ ettepanekut pikemalt arutamagi, waid ütles lühidalt: ei“. Ja leiduwad wiist küll ainult ifikud õpilased, kellele kooliskäimiseks mingisugust kogukondlikku toetust on antud. Sellega on ka sele-

tataw, mikas koolid kewade tules tühjaks kipuwad jääma ja sügijel kaua pooltühjad seisawad, sundu-
test ja trahwit hoolimata.

Kuid juba sarnane abiandmine iseenesest, mis eeldab teotawat palumist, nurumist ja kannab armuami laadi, on alandaw ja oise haawaw igale isikule, kellel wähegi enesest lugupidamist. Mitte heategewust ega armuandi ei ole tarwis lapsel, et koolis käia, waid see on tema õigus: kooliskäimine ja hariduse omandamine, s. o. enese elule ette walmistamine peab kuuluma iga inimese isikuwäärilise ülespidamise hulka, mille peale tal õigus. Tuleb seepärast jätta igasugune „toetamise“ süsteem ja ajuda kooli korraldama alusel, mis võimaldaks kõigile hariduse saamise ühesugustel tingimistel mitte ainult algkoolis, waid ter-
wes ulatuses.

Ajakohane kooliuuendus, esiteks just rahwa-
kooli põhjalik ümberloomine, on esimese järgu tähtsusega reform, mille teostamiseks tuleb ajuda kiires korras. Kui meil harilikult kooliuuenduse edasiliikumist ja wajakult lappida tähtsujeta paika-
mistega püütakse põhjendada raha puudusega ning riigi raske majandusliku seisukorraga, siis on see rohkem ettekääne kui tõsine takistus, sest riik kulutab hariduse peale wõrdlemisi wähje. Tänapewane haridusministeeriumi kuluarwe on ainult wähje üle 7 protsendi kõigist riigi wäljaminekuteist ilma sõjawäe ülespidamiseks minewate kuludeta, milleks kulub taawatasi suur summa. Üleüldisest riigi kuluarwest on hariduskulud sarnane wähke osa, nagu seda nägema olime harjunud tsariaegsel Wenemaal, kus arsti teotawat „hariduspoliitikat“.

Kooli ja hariduse on aga niisõrd tähtis, et siis, kui riigil on võimalik kulutada suuri summe teisteks otstarweteks, peaks täiesti teostataw olema ka nõuetekohane kooliuuendus.

J. P.

Rats arupärimist

1. juunil andis E. Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei rühma Asutawale Kogule kaks arupärimist ära.

Üks neist oli tööliste palgaolude lahendamise, teine Tallinna tööliste kinniwõtmise kohta.

Arupärimised on järgmised:

I.

Kuna elukallidus wilmastel kuudel kohutawa kiirusega on tõusnud, seisawad tööliste palgad endisel madalusel. Proletaarline rahwakõht on majanduslikult kõige rasekmaise tingimistesse heidetud. Juba mitmekordselt on tööliste asemikud wabariigi walitsuse ja töandjate poole pööranud nõudmisega palgaolude parandamise kohta. Walitsus on warem küll mõnejuuguseid lubadusi annud kõige energilisemaid samme astuda seisukorra parandamiseks. Kuid fenni ei ole neil mingisugust tagajärge olnud. 27. mail pöörasid tööliste keskorganisatsioonid uuesti ühise märgukirjaga selles küsimuses walitsuse poole, mille tagajärjel oli 29. mail nõupidamine pea-

aministri juures. Seal aga selgus, et walitsusel mingit kindlakujulist kawa pole tööliste palgaolude parandamiseks ja neid tarwilikkude tarbeainetega warustamiseks. Ometi ei tohi sarnane seiskord enam sügugi edasi kesta, sest tööliised majanduslikus kitsikuses on juba meeleheitleni astud.

Sellepärast paneme Asutawale Kogule ette walitsuse poole pöörata järgmise arupärimisega:

1) Mida kawatseb w. walitsus kõige lähemas tulewikus tööliste palgaolude parandamiseks ja nende tarwilikkude tarbeainetega warustamiseks ette wõtta?

2) Kudas tahab walitsus neid oma kawatsumi teostama hakata?

Seda arupärimist palume A. K. 1. juuni istangu päewakorda wõtta.

Paneme ette seda arupärimist wastu wõtta, rutuliseks tunnistada ja walitsusele wastamiseks 3-päewaline tähtaeg määrata.

E. Iseseiswa Sotsial. T. P. Asut. K. rühma nimel:

H. Kruus.

J. Piiskar.

J. Kärner.

Tallinn — Toompea, 1. juunil 1920.

II.

Aprillikuu lõpul s. a. wangistati Tallinnas rida tööliste ametiühisuste tegelasi, nende hulgas Wegner, Waldek, Bogdanow, Sarnit ja teised. Kuna walitsusewõimude poolt asja rutulises korras läbi waadata lubati, ootawad arreteeritud juba üle kuu, ilma et neile mingit kindlakujulisemat süüdistust ette oleks pandud. Maikuu lõpul said tööliste hulgalised wangistamised jälle harilikkuks nähtusteks, nähtawasti ühenduses oodatawa üleüldise streigiga. Oösel wastu 27. maid wangistati tööliised Wiegandi wabrikust: Elis, Sambre, Ende, Tammann, Tamerik, Kaew; Sandström metallitööliste am.-ühis., Maria Kütt kiutööliste am.-üh. Oösel wastu 28. maid arreteeriti tööliised Leena Kuppak, Jakob Jakobson, Juuli Peek, Arthur Komp abikaasaga, Liisa Lipstal ja teised.

Kõik need kinniwõtmised sünnitawad põhjendatud ärewust tööliste keskel. Walitsus peaks võimalikult pea tema asutuste poolt toimepandud wangistuste kohta seletust andma.

Sellepärast paneme Asut. Kogule ette wabar. walitsuse poole järgmise arupärimisega pöörata:

1) Mis põhjustel on walitsuse ametiühisuste poolt wangistatud ülemalnimetatud tööliised?

2) Kudas kawatsetakse asju läbi waadata ja wangistatud wabastada?

Seda arupärimist palume Asut. Kogu 1. juuni istangu päewakorda wõtta.

Paneme ette seda arupärimist rutuliseks tunnistada ja walitsusele wastamiseks 3-päewaline tähtaeg määrata.

E. Iseseiswa Sotsial. Tööl. P. A. K. rühma nimel:

H. Kruus.

J. Piiskar.

J. Kärner.

Tallinn — Toompea, 1. juunil 1920.

Töölise nõudmised palgamiinimumi kohta.

Märgukiri

wabariigi walitsusele, töö- ja hoolekande ministriile, teedeministriile ja kaubandus- ja tööstusministriile, mis Tallinna töölise asemikkude poolt 27. mail ära anti:

„Pidades sennist palgasüsteemi täitsa otstarbekohatuks ja üheks töölise väljakurnamise abinõuks, on töölised nii mitugi korda walitsuse poole pööranud nõudmisega, et üleriikline elamise miinimum, kui seesugune, seadusena maksmata pandaks, mil teel wõimalik oleks töölise palku ja tarbeainete hindu kokkukõlas hoida, õiglast, ettewõtjate tujudest ärarippumatat palgakade muutmist läbi wiia ja ka tööliise inimesewääri- list ülespidamist kindlustada. Igakord on aga walitsus selle nõudmise tagasi lükanud, põhjendades, et walitsus püüab alammäära warustuse jne. näol kaudsel teel teostada, kuna turuhindu palgakadega kokkukõlas hoida tahetakse hangeldamise ja lijakasu wõtmise wastu wõitlemise seadusega. Sennine elu on aga näidanud, et walitsuse headest tahtmistest midagi välja ei tule. Lubatud warustusest antakse ainult osa ja seegi suurelt jaolt alawäärtusline, nii et tööline ükkagi sunnitud on turult ülespidamise aineid ostma; hangeldamise ja lijakasu wõtmise wastu wõitlemise seadus ei jõua nimest kaugemale: hangeldajad kruwiwad wabalt hindu üles ja elukallidus kasvab kohutawa kiirusega. Töölise palgad seisawad aga endisel madalusel. Protsendilisel tõstmisel tõusewad nad ainult isandatel elule wastawale kõrgusele, kuna töölised ükkagi endid piksiühma koomale tõmbamisest elatama peawad. Sellest järeldawad töölised, et kõik illusioonid asjatad on ja nad oma olukorra parandamiseks palgaküsimuse lahendamisele asuma ja elamise alammäära maksmapanemise nõudmisele kõikumata kindlaks peawad jääma.

Kõigest sellest välja minnes töötasid Tallinna töölise ametiühisused, töölise wanemate nõukogude kesknõukogu, Eestimaa raueteelaste liit, posti-telegraafi-telefoni teenijate kutseliitus ja E. meremeeste liit ühiselt elamise alammäära ainetes ja rahas välja, aluseks wõttes elutarbeainete normide ja turuhindade alammäära, ja wolitasid kõikide nimetatud organisatsioonide esitajatest koos seiswat töölise organisatsioonide wahelist palga alammäära korraldawat komisjoni älljärgnewate nõudmistega Wabariigi walitsuses, töö- ja hoolekande, teede- ja kaubandus-tööstus ministerruumides esinema.

1) Elamise alammäär pandagu maksmata — Tallinnas siinjuures olewas kawas ettenähtud normides, mis rahas 3843 m. 3,75 p. kuus ja 25 tööpäewaga 153 m. 72,15 p. päewas välja teeb, mujal elule wastawalt wahet tehes. Wahet wõib teha ainult rahas, kuna aine normid üle riigi üheks jääwad. Wahet tahetakse kindlaks kohalikkudes segakomisjonides.

2) Alammäär maksetagu välja kas rahas wõi na- tuuras, riiklise warustuse näol. Warustus peab olema korralik, ained tarwitamiseks kõbulikkud, wastasel korral jätawad töölised enesele tegewuse wabaduse.

3) Kui kerkiwad tarbeainete hinnad, peab ka alammäära wastawalt tõstetama.

4) Et tarbeainete töusu ära hoida, peab walitsus energilised abinõud tarwitusele wõtma, et need mitte ei kerki, waid ennemine alaneksid, millele muidugi järgneks ka alammäära alanemine. Töölised omalt poolt lubawad walitsust selle juures kõige jõuga toetada, tulewad wastu kõigile püüetele töowiljakust tõsta, kui need püüded töölise nõudmistega kokkukõlas ja kui need töölise väljakurnamiseks ei muutu.

Töowiljakuse tõstmiseks ja tarbeainete hindade töusu ärahoidmiseks nõuawad töölised:

5) Tehtagu töölisele elamine lahedamaks. Kogemused on näidanud, et selle tagajärjel töowiljakus märksa tõuseb.

6) Hangeldamise ja lijakasu wõtmise wastu wõetagu karmid ja hoolimatad abinõud tarwitusele, organiseerides selle wastu wõitlemiseks terwet rahwast. Töölised on walms terwet oma jõudu selleks pühendamata.

7) Eraalgatusele pandagu piir; see on ainuke töölise wõltsuse allikas ja hindade kruwimise abinõu.

8) Tööstus ja kaubandus wõetagu riigi kätte. Ainult sel teel saab reguleerida sisse- ja väljawedu ja lahendada walutaküsimust, mille järeldus ka terwe eluprotsessi lahendamise on.

Eelolewate punktide peale ootawad töölised walitsuselt wastust, kunni esmaspäewani, 31. maili kella 12-ni päewal, missuguseks tähtajaks wastuse mittesaamisel nad enestele tegewuse wabaduse jätawad. Wastus tuleb adresseerida S. Karja tän. nr. 18, tuba 2. Komisjoni nimele.“

Nii märgukiri. Nõudmiste esimeses punktis nimetatud kawas on 3-liikmelise töölise perekonna

Ühe kun äraelamise miinimum

wälja arwanud ning selle järele tarwitaks 3-liikmeline perekond kuus ära:

Leiba 105 naela	435.—	m. eest
Loomaliha 24 naela	312.15	„ „
Sealiha 9 naela 24 sol.	203.—	„ „
Tangu 7 naela	42.—	„ „
Nisujahu 4 naela 48 sol.	54.—	„ „
Wõid 4 naela	116.—	„ „
Piima 22½ toopi	157.—	„ „
Kõhwi ja sigurid 2 n. 48 sol.	46.—	„ „
Theed 30 sol.	10.93¾	„ „
Suhkrut 2½ naela	100.—	„ „
Kala 15 naela	90.—	„ „
Soola 6 n. 36 sol.	9.56¼	„ „
Kartulid 180 naela	87.40	„ „
Kaalid 14 naela	14.—	„ „
Kapsad. 14 naela	14.—	„ „
Kaunwili 6 naela	36.—	„ „
Sibulaid 90 sol.	23.43¾	„ „
Supijuured, würtis 60 sol.	60.—	„ „
Korter	40.—	„ „
Walgustus	60.—	„ „
Tuletikud ½ toosi päewas	12.—	„ „
Puid, 3 silda aastas, à 1300 m.	325.—	„ „
Paitud kolme inimesele	251.38	„ „
Ülikonnad 3 taim.	177.23	„ „

Aluspesu 3 inim.	106.94	" "
Tööriided 1 inim.	70.84	" "
Peakatted 3 inim.	27.15	" "
Sukad 3 inim.	44.58	" "
Saapad 3 inim.	183.32	" "
Pooledtallad 3 inim.	107.43	" "
Saabaste parand. 3 inim.	52.50	" "
Ritete lappimine 3 inim.	10.—	" "
Saun 3 inim, 2 kord kuus	40.—	" "
Habemeajam. ja juukselõik.	30.—	" "
Seepi 4 naela kuus à 18 m.	72.—	" "
Kooliraha ja raamatud	58.33	" "
Teadusline kirjand. ja ajal.	63.—	" "
Ettenägemata kulud	300.—	" "

Kõik kokku kuus 3843 m. 3,75 p., mis 25 tööpäewa kohta ära jagades 153 m. 72,15 penni päewas välja teeb.

—o—

Üleriikline ametiühisuste kongress tuleb kokku kutsuda!

Eesti töölisteklass on viimaste aastate jooksul, ka „demokraatliku“ Eesti wabariigi kestel, määratuid wiletsusi ja igasuguseid tagakiusamisi kannatanud. Eriti on demokraatlikud ja sotsiaaldemokraatlikud wõimud püüdnud tööliste ametiühisuslikku liikumist kõigi abinõudega, suurelt osalt wäga „ebademokraatlikkudega“, halwata ja häwitada. Ametiühisuste tegewusele tõmmati sagedasti nii kitsad piirid, et ühisuste eneste olemasolu juba mõttetuks kippus muutuma. Ametiühisuste tegelaste ja juhatuste ning nõukogude arreteerimised said nii maaliitliku walitsuse kui ka sotsiaaldemokraatliku siseministri wõimupäiwil otse järjekindlalt läbiwiidud süsteemiks. Esimese ametiühisuste üleriikliku liikumise loomise katse wastu tarwitusele wõetud surwe on kuulmata wägiwald kogu ilma ametiühisusliku liikumises. Ja weel hiljuti lugesin ajalehist, et „wõimud“ olla Tallinnas uuesti moodustatud ametiühisuste kesknõukogu tegewuse lõpetanud, sest see ei olewat mitte „seaduslikult“ registreeritud olnud!

Kõik need surweabinõud on tõesti suutnud ametiühisuslikku liikumist lõhkuda, halwata, uute ametiühisuste asutamist seisma panna, ametiühisuste koondamist tõe keskkoha ümber takistada. Ei olegi midagi imestada, kui kõige selle tagajärjel ka ametiühisuste litgete arw on kokku kuiwanud. Ja nii mõningi kord on ametiühisuste tegelaste keskel mõte liikunud, kas ei tuleks ametiühisuste tegewust üleüldse lõpetada niikauaks, kunni kestab praegune „demokraatlik“ surwe. Sellest on mõnikord awalikultki räägitud.

Kuid ei saa kuidagi tunnistada, et sarnane mõte oleks õnnelik mõte, et see wõiks olla miskisuguses kokkukõlas tööliste liikumise huwidega. Arwan, et niisugust mõtet wõisid awalada ainult mõned wähem teadlikud seltsimehed ja ainult mõnel arglikul meeleheite ja hädaoahu silmapilgul. Rewolutsioonilistele töölistele ja sotsialistidele ei tohi igal juhtumisel ilalgi meelega tulla oma seisukohti wabatahtlikult käest anda

ja surwe eest lahinguwäljalt ilma wõitluseta ära jooksta. Kui see oleks sündinud, siis oleks seda pidanud nimetama kõige armetumaks töölisteklassi äraandmiseks, töölisteklassi enese äraandmiseks. Tõsist rõõmu wõiksid sellest tunda ainult need walitsewad kihid ja ringid, kes ametiühisusliku liikumise lõhkumise otse omaks ülesandeks on teinud. Töölistele oleks see ainult suureks kaotuseks.

Kunas ja missugustes maades ei ole siis kodanlised walitsused, kodanlised demokraatlikud walitsused igal wiisil katsunud tööliste liikumist, eriti ametiühisuslikku liikumist, häwitada ja kahjutaks teha? Nimetage ühtainust niisugust maad! Tööliste liikumist on alati kõige häbematumalt wägistatud senni, kunni see oli weel nõrk, kunni walitsused ilma hädaohtu kartmata wõisid igasuguseid surweabinõusid tarwitusele wõtta. Tööliste liikumine sai kõigis maades suurema tegewusewabaduse alles siis, kui see oli kõigi turwete ja ohwrite peale waatamata kaswanud nii tugewaks ja ähwardawaks jõuks, millega walitsused tahtmata pidid rehkendama ja wõitluses selle wastu abinõusid walima. Ainult tööliste organiseeritud jõu ees pidid walitsused taganema. Ainult töölisteklassi organiseeritud jõud wõimaldas talle suurema tegewusewabaduse. Wabatahtlikult ei ole aga töölisteklass ilalgi wõitluswäljalt taganenud.

Kui Eesti mitmewärwised „wõimud“ ametiühisuslikku liikumist nii jultunud ja julgelt on purustanud, siis ei ole selle põhjuseks midagi muud kui see asjaolu, et liikumine ise weel liig nõrk on olnud. Töölised on weel liig wähe organiseeritud, liig wähe teadlikud. Ametiühisused on liig laiali pillatud, ilma juhtiwa keskkohata. Kõige selle tagajärjel julges walitsus ilma kartusega kätt tõsta liikumise mahasurumiseks. Ja seda rohkem saab tal tulewikus julgust olema igasugust liikumist armuta maha suruda, kui tööliste organisatsioonid weel nõrgemaks jääwad, kui nad koguni wabatahtlikult oma tegewuse lõpetaks.

Eesti töölisteklass wõib wabamaid tingimisi tegewuseks ja eneseorganiseerimiseks ainult siis kätte wõtta, kui ta on saanud jõuks, millega walitsus peab tõsiselt rehkendama. Ainult sel teel wõime jõuda paremate tegewuswõimaluste juure. Seda teed peame minema, wäga hästi teades, et meil tuleb ohwrid ja kaotusi kanda. Kuid ohwrid ei tohi meid milgi tingimisel tagasi kohutada. Eest kogu tööliste liikumise ajalugu on täidetud kaotustega ja kannatustega; ometi on see liikumine lähenemas lõpukõle wõidu.

Meie ei tohi käest anda ühki seisukohta, waid peame igat seisukohta wõimalikult kindlustama ja edasi tungima uutele positsioonidele, kogudes kõiki töölisi ametiühisuste ja sotsialistliku tööliste partei ümber, wiles rewolutsioonilist wõitluse wäimu ametiühisustesse, tõstes tööliste klassiteadwust, kaswades tööliste klassilist ühistunnet ja raudset klassi diszipliini, tsentraliseerides, koondades ühtse keskkoha ümber kõigi ametiühisuste tegewust, wõimaldes nii kogu töowäe ühist wäljaastumist otsustawal silmapilgul, ehk kui „demokraatia“ jälle rööwkäike kawatseb tööliste liikumise wastu. Ühe sõnaga on meie päewa ülesandeks kõiki töölisi organiseerida, neid kaswa-

tada, distsiplineerida, tööliste liikumist tsentraliseerida.

Esimeseks tõsisemaks katseks ses sihtis tuleb pidada esimest üleriiklikku ametiühisuste kongressi läinud aasta sügisel, mis aga sotsiaaldemokraatlike wõimude armust loomulikult miksuguseid tagajärgi ei suutnud anda. Kuid sellepärast ei tohi see weel milgi tingimisel jääda ajnukeseks katseks.

Wiimasel ajal on ametiühisuslik liikumine mõnel alal elawamaks muutunud, laienenud ja pahemale poole nihkumas ka neis kohtades, kus senni oportunistlik sotside mõju teatud määral maksuwusel oli, nagu näit. Tartus.

Maatööliste koondamine ametiühisustesse on jälle hoogu wõtnas, missugune liikumine lähemas tulewikus wõel edukamalt peaks minema, kuna seda nüüd juhtimas on uuesti walitud keskorganisatsioon.

Kogu tegewust on aga takistamas see asjaolu, et üksikud ametiühisused, ametiühisuste liidud ja kesknõukogud on teineteisest eraldatud, puudub ühine tegewuskawa ja organisatsiooniline juhtiw keskkoh. Ametiühisuste ühendamine üleriiklikuks liiduks on saanud edasiliikkamatuks päewaülesandeks. Üleriiklik ametiühisuste kongress tuleb uuesti kokku kutsuda.

Mõned seltsimehed küsiwad wahest: „Kuidas meie saame kongressi kokku kutsuda, kui meie ei tea, kas walitsus jälle kongressi kallal wägiwalda ei tarwita.“ Selle peale tuleb wastata, et tööliste liikumine ei tohi kodanluse hirmutamisi karta.

Pealegi on nüüd wäga tõenäoline, et walitsus surwet awaldama ei hakka kongressi peale ega julgekski seda teha. Meie maa on rahuseisukorras ja selle tõttu on walitsusel igasugune wormiline põhjus wõetud kongressi laiali ajada. Igatahes tuleb ka töölistel end korraldada ja ette walmistada igasuguste ootamatuste wastu. Tõelised peawad nikaugale jõudma, et iga surwekatse puhul kongressi wastu silmapilk wõiksid wastata üleüldise streigiga. See on kongressile kõige paremaks kindlustuseks. Sarnase kindlustuse olemasolu juures ei julge walitsewad wõimud kongressi wastu midagi ette wõtta.

Muidugi ei ole wõimalik kongressi otsekohe ehk kõige lähemal ajal kokku kutsuda. Kongressil saab olema määratu tähtsus Eesti tööliste liikumise korraldamise, sellepärast peab ta hästi korda minema, nii osawõtjate arwu kui ka töö wäljakuse poolest. See kõik nõuab aga pikemat ettevalmistust. Kõik kiritsewad ja warjusurmas olewad ametiühisused on tarwis tegewusse wirgutada. Tarwis on uusi asutada seal, kus neid weel olemas ei ole. Iseäranis tähtis on, et maatööliste organisatsioonid täiel arwul saadaks omi esitajaid kongressile. Samuti tuleb kongressi kokkukutsujatel üksikasjaliselt läbi töötada kongressi päewakord, kongressi töökawa, esinedes omalt poolt juba kindlate ettepanekutega. Nii ametiühisuste korraldamise kui ka kongressi töökawa wäljatöötamise suhtes tuleks wiibimata tööle asuda. Kongressi enese kokkukutsumine saaks nii wõimalikuks augusti lõpul ehk septembrikuul. Igatahes tuleb ka seda silmas pidada, et maatööliste ametiühisustel raske oleks suwel kibedal tööajal kongressile esitajaid saata.

Kongressi kokkukutsujaks ja korraldajaks, esituswiisi kindlaksmäärajaks, päewakorra wäljatöötajaks on loomulikult kaks suuremat ametiühisuste keskorganisatsiooni: Tallinna ametiühisuste kesknõukogu (kui ajalehe teade kesknõukogu sulgumise üle tema „registreerimata“ oleku pärast õige on, siis tuleb wõibimata sammusid astuda tema awamiseks ja, kui tarwis, „registreerimiseks“) ning maatööliste liidu juhatuse ja nõukogu. Need kaks suurt tööliste keskorganisatsiooni on üheskoos selleks küllalt kompetentsed. Asutagu wiibimata kongressi eeltööde tegemisele.

Tööle, seltsimehed, eneste jõudsid koondama, eneste wõitusid kindlustama, seisukohti siwendama! Ainult sel wiisil suudame kodanlust taganema sundida töowäe korraldatud ridade ees! **K. F.**

—o—

Ajakirjandus ja elu.

„Sotsiaaldemokraatlik“ wõi mustasajaline hull- gausus?

„Sotsiaaldemokraat“ triikib omas pealepühises numbris ära ühe pörandaaluse üleskutse, mis „esimesel mail Petrogradis“ olla laiali laotatud. Poolteise weeru pikkune üleskutse ise on lihtne ja sisutu mustasajaline lehekene, täis lamedat ja nüridat demagoogiat, millest rääkimine täigesti asjatu. Asja teeb aga huwitawamaks, et mustasajaline lehekene „Sotsi“ kommentaariate järele kandwat „Wenemaa Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei“ allkirja, kuna tema awaldamine „Sotsi“ weergudel näib sihtitud olewat muu seas ka meie wastu. „Teie peate nõukogude Wenemaad tähtsaks üleilmalise rewolutsiooni eelposiiks! Waadake, mis „Wenemaa s.-d. tööliste partei“ ütleb selle nõukogude Wenemaa kohta ja kuidas nõukogude walitsus selle eest ümber käib „tööliste parteiga“! — Kahtlen küll wäga, kas lehekene tõesti „Wenemaa sotside“ poolt on wälja antud ja mitte mustasajaliste poolt, tarwitades s.-d. firmat, kuid „Sots“ demonstreerib tema awaldamisega oma solidaarsust lehekese seisukohtadega ja „Sotsi“ seisukoht Wene rewolutsiooni wastu tohiks meid küll huwitada.

Lehekene algab sellega, et ta tunnistas kesktaidesaatawa komitee otsuse, mille järele kogu Wenemaal 1. mail tuleb 6 tundi tööd teha riigi kasuks, waenu awalduseks „kõige ilma sotsialistliku proletariaadi wastu“. Kesktäidesaatew komitee ei wõiwat lubada „rõhutute ja kurnatute waba meeleawaldust kurnajate ja rõhujate wastu“ („kurnajad ja rõhujad“ on muidugi — nõukogude walitsus „rõhutud ja kurnatud“ — lehekese wäljaandjad mustasajalised). Meie ei pea tarwiliüks lähemalt puudutada küsimust, kas kesktaidesaatew komitee õieti tegi, kui ta 1. maj tööpäewaks kuulutas. Arwan, et nõukogude walitsus üleiniimlikke jõupingutusi teeb, et ilmasõja ja rewolutsiooni tules wareteks langenud Wene tööstust uuesti üles ehitada, et „miksuguseid ühiskondlikke tingimisi kätte saada, kus teoorjus ära kaob, kuits tööstus edenema hakkab ja wanal 8-tunnilise tööpäewa nõudmisel jälle mõtet on“, nagu lehekese nõutakse (lehekese arwamise järele on

see võimalik muidugi ainult — Deniškini riigis!). Sellepärast oli tal muidugi täieline õigus pühade pidamist piirata. Ta oli seda koguni kohustatud tegema.

Ent Wene ja Eesti sotsidel on nähtawasti liig lühikene mälu enese tegude kohta. Meie mäletame aga selgelt, et mõni aasta tagasi Wenemaal ja pea kogu Euroopas ka esimest maid ei pühitsetud monarhistlike ja „demokraatlike“ walitsuste otsuse järele, sest pidutsemised olla lubamatud... sõjaseisukorra tõttu. Ja meie ei ole midagi kuulnud, et Wene sotsid kuidagi oleks protesteerinud sarnase kodanlike walitsuste otsuse vastu. Ei, wastupidi, nad kutsusid ise töölisi üles esimesel mail tööd tegema „frondi heaks“, nad pidasid tööliste uulitsale tuleku „riigi äraandmiseks“. — Kuidas oli lugu esimese mail pühitsemisega alles aasta tagasi Eestis „demokraatlikus wabariigis“, herrad sotsid? Nikolai walitsuse pärast peeti omaks pühamaks kohuseks loobuda esimese mail pühitsemisest, kuid sotsialistliku Wenemaa ülesehitamise pärast loobumist peetakse „wägiwallaks ja pettuseks!“

Edasi süüdistatakse nõukogude walitsust, et see tööstuse häwitawat, et tööpäewa pikkus üle 8 tunni on, et töökodades „küte, jõuallikad ja kord“ puuduwat. Wene sotsidele on muidugi wäga hästi teada, et nõukogude walitsus igal wiisil püüab tööstust korraldada, kütet ja jõuallikaid muretseda, korda luua, nad teawad ka seda wäga hästi, et nemad, sotsid, ise kõigi abinõudega püüawad „tööstust häwitada“, korralagedust sünnitada, nõukogude korda kukutada, oodates omale paradiisi mustasajaliste kindralite walitsusest, sest nõukogude wõimu kukkumise järele on võimalik wahest ainult niisugune walitsus — kolmandat jõudu Wenemaal praegu ei ole, ka seda teawad sotsid wäga hästi. Ning seegi ei ole neile ometi teadmata, kuidas wärgid kindralid „tööstust edendama“, „kütet ja jõuallikaid“ muretseda, „korda looma“ hakkaksid, 8-tunnilise „tööpäewa“ maksma paneksid! Koltshaki, Deniškini ja Judenitshi „näitlik õpetus“ ei olnudki ju nii wäga ammu! ja huwitaw oleks näha seda imewalitsust, kes suudaks ühel hoobil Wenemaal wiletsust kaotada. Enamlased on igatahes seisukorra hälwemise seisma pannud ja on isegi paranemast märgata.

Kuid Wenemaa sotsidel on ju oma hobune, mille seljas nad armastawad ratsutada igal ajal ja igasuguses olukorras: „ühise ja jagamata“ Wenemaa asutaw kogu! Kahjuks on see aga ainult puuhobune, mil praktilises poliitikas pole miskisugust wäärtust. Selge on, et nõukogude walitsuse wägiwaldse kukutamise järele walitsema ei saa asutaw kogu, ega mõni muu demokraatlik asutus, waid koguni teised wõimud. Ega siis enamlased ise pea omasse poliitilisesse taimelawasse „asutawa kogu“ idanema ja kaswama panema, kunni ta omale kuidagi jalad alla saaks?..

Ja kui olekski 1918, aasta algul asutaw kogu walitsema jäänud, siis on wäga palju põhjust arwata, et ta praegu waewalt enam oleks walitsenud. Parempoolsed ei maganud ja asutawa kogu metssiljud demokraadid Kerenskiga ning Tshernowiga eesotsas ei osanud ju ennegi Sawinkowide ja Kornilowite wasturewolutsiooni vastu midagi ette wõtta,

peale järelandmise kodanlastele. Üks kahest: kas oleks asutaw kogu muutunud mängukanniks walgete kindralite käes, oleks „sotsialistlik“ walitsus pidanud ajama puhtkodanlist poliitikat, wõi oleks ta parempoolste, kodanlike „reaalse jõu“ poolt laiali kihutatud. Wäga naljakas on praegu Wenemaal veel hüüda: „Elagu asutaw kogu!“ See tähendaks õieti: „Elagu walge kindral!“ Kuid seda hüüdsõna peita „sotsialistlikkude“ hilpude taha on nii wäga omane mustasajalise huligaansusele..

Wõib olla, et kodanluse walitsemine asutawa kogu ehk mõne muu asutuse näol (kui mitte mustasajalise otsekohest wõimu ei oleks oma kätte saanud) oleks suutnud nii terawat nalga ja tööstuse lagunemist kuidagi ära hoida, kui see Wenemaal nüüd maad on wõtnud. Wõib olla, et ses mõttes oleks olukord natuke parem olnud, kuigi see ikkagi ainult oletuseks jääb. Ent sotsialistlikule liikumisele, üleilmilise liikumisele, üleilmilisele rewolutsioonile oli nõukogude wõimu maksmapanek määratu suure tähtsusega, mida isegi parempoolsed sotsialistid eitada ei saa. Inimesed peawad Wenemaal palju kannatama, kuid ütelge, misuguses rewolutsioonis ei ole üksikud inimesed, terwed rahwaklassid ja rahwad mitte kannatanud? Ajalugu annab oma otsuse kahtlemata Wene rewolutsiooni heaks, nõukogude walitsuse heaks, nagu ta seda on teinud Prantsuse rewolutsiooni kohta, hoolimata wiletsustest ja kannatustest, terrorist, mis nii analoogiline on mõlemates rewolutsioonides. See, mis praegu Wenemaal sünnib, on ajalooliselt paratamata, on eduline ja määratu suure tähtsusega tulewiku jaoks ka siis, kui rewolutsioon peaks ajutiselt kaotuse kannatama, töörahwa wõim langema. Kodanlasele ilmakorrale on Wenemaa Nõukogude walitsus lõõnud nii suure ja sügawa pao, mida enam millegagi ei ole võimalik täis täita. Ja just sest seisukohast tuleb hinnata nõukogude walitsust ja olematut „asutawat kogu“, mitte leiwa ja wõi hindade seisukohast, nagu seda herra Martna ja teised sotsid igal võimalikul juhtumisel katsuwad teha. Kas teie ka Prantsuse rewolutsiooni mõõdate leiwanaelaga, herra Martna?

See kõik on muidugi arusaamatu „teaduslike kudele sotsialistidele“. —

Edasi teame meie wäga hästi, et Wene Nõukogude walitsus on kõik teinud, et maad rahuseisukorda wiia, et kõike jõudu koondada sotsialistlikule loowale tööle, et uuesti sidemeid luua teiste maadega. Meie teame ka seda wäga hästi, kuidas Euroopa, Ameerika ja Aasia imperialistlikud riigid ning Wene „walged“ kõik oma osawuse on kokku wõtnud, et sõda jatkata nõukogude Wenemaa vastu. Kas seda teawad ka lehekese wäljaandjad mustasajalised huligaanid?

Ka nemad räägiwad „rahwuswahelise rahu tegemisest“ ja wäidawad, et „keegi rahust nii palju ei rääkiwat kui kommunistid, ja ometi olla just nemad rahu heaks kõige wähem ära teinud“. Küsitakse: „Miks on meie piirid sulatud? Mäs takistab rahu tegemist teiste rahwastega?“ Ja wastus on kunni huligaansuseni lühne: „Ainult Wenemaa kommunistid!“

„Nõukogude walitsus on tõkkeks ees ausale, kestwale rahule Euroopas.“

Just kui Clemenceau ja Millerandi suust langedud! Nõukogude Wenemaa tahab meiega küll rahu, kuid meie ei taha seda, sest ta „tõkkeks on ausale, kestwale rahule“ (tähendab: imperialistliku kapitali walitsemisele!). Sellepärast on Nõukogude Wenemaa rahu wastanel! Rahu saaks Wenemaa ka mustasajaliste „sotside“ retsepti järele ainult siis kätte, kui — mõni walge kindral wõitjana Moskwasse marsiks! Et aga kommunistid kõik „waiged kindralid“ werise peaga on „Moskwa wärawatelt“ minema kihutanud, siis „on just nemad rahu heaks kõige wähem ära teinud“... „Eht „poliitiliste nadikaelade“ loogika!

Mõni rida allpool tunnistataksegi, et Nõukogude Wenemaa on „walmis rahu tegema kellega tahes ja mis tahes hinnaga. Ta on walmis maad suurelt ja wäikeselt maha müüma.“ Seda olime suuremate „Wenemaa ülesehitajate“ käest juba kuulnud. Kuid kes on siin rahuarmastaja ja kes seda ei ole?

„Sotsi“ kihutustööl Wenemaa ülesehitamise heaks „sotsialistlikkude“ mustasajaliste üleskutsete äratriikimise ja kommenteerimisega ei puudu ka oma koomiline külg: „sotsiaaldemokraatliku rühma agaramad tegelased“ ei jäta ka käesolewas lehekeses juhust tarwitamata, et tublit kiwi heita „iseseiswa“ ja „demokraatliku“ Eesti wabariigi kapsaaeda. Kommunistide surmasüü seiswat nimelt ka selles, et nad „häbistawa rahu“ olla teinud Eestimaaga. Sotsid „Wenemaa asutawas kogus“ oleks Eestimaaga muudugi hoopis teist keelt kõnelenud, samuti kõigi teiste wäkerahwestega. Kuidas see suufäis teile maitseb, armasad Eesti sotsid?

Lõpuks kutsutakse lehekeses muudugi esimest majd pühitsema ja loomulikult nõukogude walitsust kukutama.

Kõige selle juures imestab meie „Sots“ wäga, et sarnaste üleskutsete laialilaotajaid hulgakaupa kinni on wõetud, samuti „sotsiaaldemokraatliku rühma agaramaid tegelasi“. Mis teewad aga „demokraatliku Eesti“ walitsejad nendega, keda tabatakse „kommunistide lendlehtede“ laotamisel, milles üles kutsutakse Eesti wabariigi walitsust kukutama? Mustasajaliste huligaanide arreteerimiste puhul Wenemaal küsime teie wäga naljaka silmakirjalsusega: „Herra Kruus ja sõber Piiskar, mis teie selle kohta ütlete?“ Miks teie midagi ei küsi „herra Hellati ja sõber Asti“ käest?!

Profiaan.

—o—

Esimese mai jalutuskäik.

(Jules Romains'i jutustus. Prants. k. J. S.).

(Järg.)

Meie kahe seltsimehega jõudsiime siia warakult, kuigi mitte esimestena. Konkordia plats juba kirendas sinistest bluisidest ja sammepükstest. Kuid wäljadeni see laine ei ulatanud. See tuletab meele silmapilku, kui õli lampi kallad: ta ei tõuse mitte otsekohe tahti mööda üles.

Nii olime siin algusest saadik. Ütlesin seltsimeestele:

— Mis me siin kopitame, muidu korjuwad siia suured rühmad; politsei ootabki seda, et siis tegewusse astuda.

Me sammusime paremat kätt. Ma panin piibu näkku, seltsimehed paberossid, ja nii liikusime kolmekesi pea-alleed mööda. Meie nagu awasime rongikäigu. Meie järel liikusid wäikse wahemaa järgi teised, kah kolme-neljakesi salkades. Mõni oli naiselapsed kaasa wõtnud.

Birette ütles:

— Ei maksa rutata! Laseme mööda minna, et waadata, kuidas see wälja näeb.

Meid pandi tähele. Kaks tuwipoega, paarikümne aasta ümber, tuli wastu: Kõwad peas, monooklid, kepid, ühe sõnaga, terve warustus. Nad ajasid juttu, pead sirged, nagu puu kaela otsas... Häälekesed aimamatud... Et seda järele teha, peab pea weidi wiltu sirutama ja wähekesi suu awama, nagu korjamiskarbi pragu... Ahtaksed ja õhuksed teised, nagu aurustlindrist läbi käinud...

— Mu sõber... Kas pole õige... te saate aru...

Tulewad wastu. Harjunud kombe järele, missugune wäljakutsuw lõust: teate juba seda heatawat pilku, kui neid sijnitsetakse. Meie aga wõtsime enda alla kogu allee laiuse ja ei mõelnudki kõrwale pöörda. Meist üle astuda! Wõta näpust!

Noorherrickestel tuli meie wäerinnast eemale minna ja ümbert minnes meid waadelda.

Nagu ma ütlesin, meie läksime aegapidi. Seltsimehed tulid järele, läksid mööda. Mõni perekond lastega. Mõned pudenesid kõrwalalleedesse.

Lapsehoidjad kaagahtasid: et mis inimesed need nüüd olgu torupuhastajate ja korstnapühkijate seltsist? Kas nad siis nüüd salkadena midagi parandama wõi puhastama lähewad?

Daamikesed kõrtsutawad mokki:

— Guy, Goubert! Ruttu siia!

Issand, milline hädaoht! Bluisimeeste sugukond Elüseumi wäljade alleedel, kaks sammu Guyst ja Goubertist! Daamikesed said hirmujudinad otsekuul oleks ämblik kleidi alla roninud.

Meie liikusime edasi. Konkordia platsi poolt walgus nagu udu ja tihenes alatas. Mõned daamid tõusid toolidelt ja hakkasid sosistama. Kuid enamuse ei tahtnud, et neist oleks mõeldud, nagu kardaksid nad meid, ja kangelaste nägudega jatkasid nad heegeldamist.

Tõldade ja woorimeeste liikumine jäi ka pide-sisse. Neid jäi vähemaks; nähtawasti Konkordia platsil sigines neist saba, wõib olla tõllad, nähes seda imelikku rahwahulka, pääsid kõrwaltäna wasse.

Kokkupõrkeid ei olnud. Waaraod jalutasid mööda alleid ja ootasid parajat juhust. Meie aga olime wagusad kui tallekesed. Silmitseme õitsewaid kastanid:

— Waat kus puud! See juba läheb!

Kes aiandust tundis, ligines peenraile, muudele ja arwustas: ühed kastmise wiisi, teised — istutust, pügamist.

Mäletan, et saime lõpuks rahulikule umbtäna wale. Harilikult seal wist käijaid pole. Nüüd aga kogus siia

paar-kolm tosinat seltsimehi. Umberringi määratud majad, korralikult kahes reas, nagu reisijad esimese klassi kupees. Meie aga olime kui tarakannid siin all.

Ühe maja värava juures askeldas üks schweitzer. Arge rääkige mulle neist! Olen nende vastu tigemad kui rikaste vastu. Nende töö on viimane viimaste seast! See polegi töö; rikkad tarvitavad neid nii kui mina tooli wõi saapaharja! Aga ise nad mõtlewad enesest jumal teab mis! Ukski ei wõta teid nii vastu, kui need nudinäod, kes äsja oma isanda õpotti tühjendasid.

Enne kui ma sadamatööliseks hakkasin, töötasin weewärgis.

Kord oli mul tarwis parandama minna rikkasse linnajakku. Teadsin, mitmendale korrale. Ma ei küsinud all kellelki, läksin esimest treppi mööda üles. Iialgi ei unusta ma teenri nägu, kes mulle ukse lahti tegi! Mõõtis mind pilguga; terwe minuti ei saanud sõna suust; tardus nii, kulnud koos, huuled samuti... Kui suur pidi mu häbematus olema, kui hirmus! Näis, ta otsib tangisid, millega ta, ilma et mind ise puudutaks, mind walbalt haaraks, et siis lifti auku wirutada.

Lõpuks küsin talt otsustawalt:

— Siin elab see ja see?

Awab huuled:

— Miks ei tulnud mustad trepist? Ma ei tohiks teid siit sisse lasta...

See õlgade kehitus! See ohke!

Teenri füsiognoomjal, kes värawas seisis, oli samane põlglik ilme. Wist arwas ta, et meie oleme gaasitöölised wõi midagi sellesarnast. Kuuld meie ajasime silmapilk ta selle peast lendu.

— Hei, Joseph!

— Tere praagamagu!

— Kui sa hapnema hakkad, anna mulle ka juuretšit!

Wiha pärast hakkasid põsed allpool kanawarbaid tantsima; tagaselja pandud sõrmed plaksuma.

Wähehaawal kogusid kõik siia. Tal näis tahtmine olewat wärawaid kinni panna, siiski ta ei julgenud.

Birette hüüab:

— Kas teil siin juhtumisi korter pole juurida? Mõni wäike kortripoeg? Mul wagune perè: seitse jõnglast, koer, kass ja kolm kanaerialindu. Linnajagu meeldib mulle, ja see näolapp samuti.

Siis meie poole pöördes:

— Hei, seltsimehed! Läheme vaatama!

Ta läheb sisse. Meie järel. Teener ringutab käsi ja tahab tee eest kinni panna.

— Keelan teile siia sisse tulemast! Keelan! Kohe kutsum politsei!

— Paluks, Joseph, ilma wigurita. Lèpine pole kaugel siit. Asjata oled tige, armas praagamagu! Ei saa ju ma muidugi korterit wõtta, kui ma teda ei waata. Ole mõistlik!

Hoowi oli meid juba kolmekümne ümber kogunud. See oli suur kandiline, hoolsalt prügitet hoow. Aknais ühtki kasti, ühtki pesunööri, vähematki kära.

Hoow kihises meist. Tuletas meele walimisjaoskonda. Maja ei annud endast elumärki. Aknail ühtki

inimest. Kuid, terawamalt tähele pannes, wõis siin seal märgata kardinat liikumist. Teenijad hojatasid isandaid:

— Proua, teate... Hoow on täis rööwliid ja rewolutsionääre!

Siis astus Birette ette:

— Pidupäew ei tohi mööda minna ilma wäikse tantsuta. Hei! Tulge siia. Sõõri! Käest kinni ja tak-tis! —

Siis kõneles ta, pea ülespoole pöördud:

— Austatud daamid ja austatud herrad! See on ilma hinnata. Pakutakse teile hinnata esimese maj puhul. Olge nii lahke, rutake vaatamisega, sest warsti läheb see teile kallim maksma!

Meie poole pöördes, jatkas ta:

— Noh? Kas walmis?

Hoidsime käest kinni. Kõhatasime, sülitasime ja... „Tantsime siis karmanjooli“...

Kunagi pole me nii agarad olnud. Müra, mis vastu seinu kajas, pörkas meisse tagasi. Ja et teine teist kuulda, kisasime weel kõwemini.

Majamüra ei liigutanud end. Aga mulle näis, et kui see ringtants ta sisikonnani jõudis, siis ta selles kanget kõhuwalu sünnitas. Wõib wäga wõimalik olla, et aegajalt ta seda weel tänapäewani tunnub.

— 0 —

Türgimaa sotsialistlikud parteid.

Sotsiaal-isamaalised parteid.

Need on: parempoolne sotsiaal-isamaaline partei „Sulhe-Selimet“ (Terwe ilm) ja „Milli-Ahrar“ (Rahwuslik wabadus) ja „Tschewtscher“ (Küündja) wastaw Wen sots.-rew. Kõik need parteid töötawad liitriikide vastu, kuid wäga nõrgalt. Hakkasid sotsiaal-demokraatidega koos töötama. Konstantinoopolis on neil igal ühel oma ajaleht.

Türgi sotsiaaldemokraatlik partei.

See partei töötab enam organiseeritult, kui sotsiaal-isamaalised parteid ja tal oma wäike mõjugi tööliste peale. Tema eesotsas on wana Türgi sotsiaaldemokraat „Hiljma“. Partei on ajaleht „Ishtirjak“ (praegu liitriikide poolt kinni pandud) ja nädalikirj „Kurtulush“ (Päästmine). Wiimasel ajal annawad nad üheskoos kommunistidega ajalehte „Eni-Dunja“ (Uus ilm) ja pilke-ajakirja „Perjwan“ välja.

Türgi kommunistide rühm.

See rühm seisab koos wanadest pörandaalustest tegelastest, kes olid sõjawangidena Wenemaal wiibinud. See rühm on praegu weel wäiksearwuline, kuid töötab õige intensiivsel. Rühma keskkomitee asub Konstantinoopolis, tal on ühendust Anatoolias ja teistes Türgi-Aasia osades. Tema eestwõtetel peeti hiljuti Anatoolias kõikide Türgi rewolutsioonijliste parteide konwerents ära, kus ühiselt otsustati Nõukogude Wenemaad toetada, kui ainukest rõhutat rahwaste kaitsjat Idas. Rühmal on paar partisaanide salka, kõigis kokku umbes 8000 inimest, kes töötawad mitmes sihis liitriikide okkupatsiooni wägede vastu. Salkade juh-

tideks on wanad, wilunud partisaanid-kommunistid ja neile kaasatundjad. Kõigis salkades on wäikesed kommunistlikud keskkohad. Peale otsekohese töö tööliste ja talupoegade keskel teeb rühm ka kihutustööd okkupatsiooni wägedes. Wiimased seisawad koos araablastest-hindudest, kes põrmugi ei ei tea, milleks neid liitriigid ära kasutawad. Okkupeerides üksikuid Türgi-maa osasid seletatakse neile, et nad päästawad muhameedlased kommunistid. Sõjawäeline kord, mis neis okkupatsiooni wägedes walitseb, on hirmus. Neisse wägedesse sissepääsemine on peaaegu wõimata. Sellepärast ongi organiseringi tööd neis raske teha. Siiski läks Türgi kommunistidel korda ühes wäes, kus üle 10.000 araablaste ja hindu teenib, ära seletada, mille kasuks nad õieti wõitlewad. Kawatseti seda wäeosa Konstantinoopolis mässu ajal ära kasutada, kuid Inglise wõimud said sellest õigel ajal teada ja silmapilk weeti wäeosa laewadel merele. Mis neist sai, pole teada. Kõneldakse, et need kõik merde uputati.

Esimene tööline, rewolutsioonilise sotsialist Türgi parlamendis.

Türgi parlamendi walimistel minewa aasta detsembrikuul walitsid Konstantinoopoli töölistes saadikuks tööliste Tatar-Lomani.

Sm. Loman — Krimmi tatarlane, rewolutsiooniline sotsialist, kommunismi õpetusele lähedal seisew. *)

Ta on laialt tuntud Konstantinoopoli proletariaadi, iseäranis sadamatööliste keskel.

Hiljuti Türgimaalt Wenemaale sõitnud sm. Ibrahimow annab edasi Tatar-Lomani arwamist Nõukogude Wenemaa kohta.

— Liitlaste poolt rõhutatud Türgi töölistes ja talupojad, — jutustas sm. Tatar-Loman, — hingawad sisse Wenemaa rewolutsioonilist õhku. Üleilmilise kommunistliku rewolutsiooni wõidupäew (alustatud Wene proletariaadi poolt) saab Türgi töölistele ja talupoegadele wabastuspäewaks imperialistliku ikke maharaputamise puhul.

Rewolutsioonilise sotsialisti walimise fakt Türgi parlamenti näitab seda, et ka Türgimaal on juba alganud laialdane töölisteliikumine klassiwõitluse hüüdsõna all.

Krimmist teatakse, et detsembril walitud uus Türgi parlament on inglaste poolt laiali aetud. Parlamendi rewolutsioonilise pahema tiwa saadikud warjawad endid inglaste tagakiusamiste eest. Weel enne rahwuskogu laialisaatmist panid Inglise walitsuse agendid toime mitu sõjariistus kallaletungimist sm. Tatar-Lomani peale (mis õnneks nurja läksid), et Türgi proletariaadi armastatud juhti ära tappa.

Parlamendi laialisaatmine, see Inglise imperialistide uus toores ja jälle wägiwalla akt Türgi rahwa kallal, kallab õli rõhutatud Hommikumaa rahwaste lõk-kele lõõnud rewolutsiooni tulle.

J. Haven, „Prawda“.

*) Tema ise nimetab ennast kommunistiks, kuid ei ole weel täielikult omandanud kommunistilise partei programmi.

Rewolutsiooniline India.

India rewolutsionääride miiting, mis ära peeti väljaspool Nõukogude Wenemaad ühes suuremas poliitilises keskkohas, saatis raadio kaudu Wenemaale järgmise resolutsiooni: „India rewolutsionäärid awaldawad sügawat tänu ja waimustust suure wõitluse üle, mida peab Nõukogude Wenemaa kõigi rõhutatud klasside ja rahwaste wabastamise, iseäranis India rahwa wabastamise eest. Wäga suur tänu Nõukogude Wenemaale selle eest, et ta wõttis kuulda 315.000.000 inimese surmahäda hüüde, kes imperialismi surwe all ennekuulmata kannatasid. Rõõmuga wõtaw suur miiting sõpruse ja abistamise käe wastu, mis on Nõukogude Wenemaa poolt välja sirutatud rõhutatud Indiale.“

Wene kommunistid wastasid raadioga: „Wäga rõõmustaw, et tööliste-talupoja wabariigi poolt väljakuulutatud enesemääramise ja rõhutatud rahwaste oma kui ka väljamaa kapitalistide eksploateerimisest wabastamise põhimõtted nii elawat wastukõla leidsid teadlikkude India rewolutsionääride poolt, kes kangelaslikult oma wabaduse eest wõitlesid. Wene töötawad hulgad jälgiwad tähepanelikult India tööliste ja talupoja ikkest ärkamist. Lõpuliku wõidu pandiks on töötawate hulkade organiseerimine ja distsipliin, nitsama ka nende wastupidawus ja ühistunne kõige ilma töötawate hulkadega. Terwitame muhameedlaste ja kristlaste lähedast ühendust.“

Südamest soowime kõigi hommikumaa töötawate hulkade ühinemist. Ainult siis, kui India, Hiina, Korea, Jaapani, Persia ja Türgi tööline ja talupoeg üksteisele käe annawad ja ühiselt välja astuwad üleüldise wabastamise töö eest, ainult siis on kindlustatud lõpulik wõit rõhujate wastu.

Olgu terwitatud waba Aasia!

—o—

Kroonika.

Põltsamaalt.

Mõisate jagamisel tõstetakse siin mõisatöölisi nende eluasemetelt välja. Maalittlased ja okkupatsiooniaegsed tegelased, nagu mõisawalitsejad ja teised ähwardawad töölisti awalikult poomisega.

Kohalik politsejülem Sillak ei lubanud maatööliste kongressi saadikul Iwanil kongressi üle aru anda.

Kas sotsiaaldemokraatlikul ministriil on teada, mis tema agendid teewad? Politsejülem Sillaki kohta liiguwad jutud, et ta okkupatsiooni ajal Riias Saksa schutzmannide kursustel ennast praegusele ametile ette walmistanud.

Ringkonna mõisate walitseja Kampus Wõtsikult tõstab temale mittemeelditawid töölisti mõisatest välja.

Tööliste ehk Narwas.

Tundsime siiasaadik suurt puudust tööliste häälkandja järele. Pidime leppima kodanlise pahnaga. Nüüd tahab „Töö ja Wõitlus“ juhatuses olla töölistele nende klassiwõitluses.

Poliitiliselt on Narwa töölistes juba okkupatsiooni ajast peale surnud. Tööliste wanemate nõukogu, mis meil olemas, ei saa kohalikkude wõimude surwe taga-

järjel ennast awaldada. Oleme kaotanud igasuguse lootuse surwest wabaneda.

Palgaolud on wõimata wiletsad. Tööline saab päewas 20—25 marka. Selle palga juures tõuseb elukallidus iga päewaga.

Aina kibedamaks läheb iga päewaga korteri kitsikus. Toas, mis 1½ sülda pikk ja 1 süld lai, elab tihtigi mitmelmeline perekond. Sijn tuleb elada haigetel terwetega külg külje vastu. Talwel polnud korterit, kus mitte haigeid ei oleks olnud. Majad pole terve sõja ajal parandatud. Peremehed seletawad, et parandus waewa ei tasuwat. Paljudel tööliste korteritel pole kaua enam aknaklaasid. Aknaaugud topitakse kuidagi kinni, wõi liiuakse lauad ette.

Herrasmehed aga elawad mitmetoalistes korterites, kus elektri walgus ja õhupuhastajad. Tööliste korterid on pimedad, sest pole, nagu öeldud, paljudel aknaklaasid. Ka puuduwad paljudes korterites ahjud, mis äralagunenud. Mitme perekonna peale on wäike köök, kus need perekonnad endile toitu valmistawad. Walitseb mustus. Tööline peab elama kui loom.

Majade hoowides walitseb piirita mustus. See mustus ähwardab iga silmapilk tööliste terwist. Samuti on korteris, kus töölistel kokku kuhjatud, ka terwishoidlised olud allpool igasugust arwustust.

Õnnetus töö juures.

13. mail kukkus linawabriku tööline Mihkel Trejal üle kahe sülla kõrguselt telingilt maha. Õnnetus juhtus wabrikus töö juures. Trejal oli wõlwide ehitusel ametis. Arsti ütelse järele jääb Trejal töowõimetuks.

Kreenholmist.

Kreenholmi töölistel nõuawad warustamist toiduainetega, saabastega, riietega ja palgakõrgendust 50 prots. Wastust nõutakse ühe nädala jooksul. 7. mail olid Kreenholmist tööliste esitajate walimised haigekassasse. Walimistel oli 11 jaoskonda. Walimiste eel koosolekut pidada ei lubatud. Sestepärast jäid paljud töölistel walimistest kõrwale. Nii ei wõtnud ligemale pooled töölistest haigekassa walimistest osa. Waliti üleüldse 30 esitajat.

Haigekassa asjus on tööliste seas kaks woolu. Laiema sõmaringiga töölistel nõuawad, et maks 2 prots. peale määrataks, teised on jälle selle vastu — tahawad wõimalikult wähe maksta.

Silwi.

—o—

Wäikene arwustik wabariigi wangikojast.

Wabariigi wangikodade tegewuse iseloomustamiseks olgu toodud wäikene arwustik ühest wangikambrist.

1. märtsist 1919 kuni 1. maiani 1920 käis ühest wangikambrist 61 inimest läbi.

Kamber oli 7 sammu pikk ja kolm sammu lai. Elanikkude arw kõikus 7—9 wahel.

Wangikamber muutis oma sisu terwelt kaheksa korda.

Süüdistuste järele jagunesid wangid järgmiselt:	
Politilisi	27
Wargaid	7
Paberite ja allkirjade wõltsijaid	6
Petjaid ja wäljapressijaid	5
Angeldajaid	3
Tapjaid ja röõwliid	3
Ametiasjus eksijaid	2
Kroonu waranduse raiskajaid	2
Altkäemaksus süüdlasi	1
Wale auastme omandajaid	1
Wäeteenistusest kõrwalehoitudjaid	1
Salakaubawedajaid	1
Wangist põgenemise eeltöodes süüdistatawaid	1

Neist eeluurimise alustest on aasta jooksul ainult kuus (6) kohtuni ulatanud.

Toodud arwud räägiwad selget keelt wabariigi wangikodade tegewusest.

—o—

„Töö ja Wõitlus“

toetuseks annetanud: Aug. M. — 100 m., Aleks. S. — 50 m., E. R. L. weduriteenijate sektiioonid 4. osakond — 285 m., J. L. — Tartus — 50 m. Tõnuga vastu wõtnud „Töö ja Wõitlus“ talitus.

—o—

Kirjawastus.

Sms Widrigsmann, Narwas, saatke oma aadress toimetusele!

—o—

„Töö ja Wõitlus“ üksikuid numbrid müüwad:

Abjal — Sauli raamatukauplus.

Laulasmaal — Jüri Kuusemets.

Mõijaküläs — Lossmann.

Rakweres — koolitõpet. seltsi raamatk. Peterburi tän. 8.

Suure-Jaanis — Tiks.

Suure-Kõpus — Ekbaum (Täkul).

Wana-Karistes — A. Soji.

Peate selle on „Töö ja Wõitlus“ jaadawal kõigis laia ja kitsaroopalise raudtee jaamadega raamatukappides.

—o—

„Töö ja Wõitlus“ tellimisi wõtawad vastu kõik wabariigi postkontorid.

Wastutaw toimetaja: Jaan Piiskar.

Wäljaandja: Hans Kruus.

Ilmusid trükist:

H. Kruus, Wahid kodanluse Siioni müüriil.

Hind 2 marka.

* * * Ametiühisuste tähtsus ja ülesanded tööliste wabastuswõitluses.

Hind 3 marka.

Saada lehemüüjailt.